

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЯЛА КНИГА ЗА ОТБРАНАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЯЛА КНИГА ЗА ОТБРАНАТА

София, 2002

**Бялата книга за отбраната е приета с решение на
Министерски съвет на Република България на
4 април 2002 г.**

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БЯЛА КНИГА

ЗА ОТБРАНАТА

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	6
ЧАСТ ПЪРВА	
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ В НАЧАЛОТО НА XXI-ВИ ВЕК	9
1.1. Национални интереси и интеграционни процеси	11
1.2. Средата за сигурност	13
1.3. Политиката за сигурност и отбрана и предизвикателствата на рисковата среда	17
ЧАСТ ВТОРА	
ВОЕННИ СПОСОБНОСТИ.....	26
2.1. Роля и място на военния фактор в рисковата среда.....	27
2.2. Мисии и задачи на въоръжените сили.....	27
2.3. Необходими оперативни възможности на въоръжените сили.....	30
2.4. Структура и състав на въоръжените сили.....	31
2.5. Командна структура и органи за управление.....	42
2.6. Осигуряване на въоръжените сили.....	43
2.7. Основни оперативни и бойни възможности на въоръжените сили.....	44
2.8. Система за обучение и подготовка на войските и силите	46
2.9. Оперативна съвместимост.....	48
2.10. Военната реформа.....	49
ЧАСТ ТРЕТА	
ЧОВЕШКИЯТ ФАКТОР В ОТБРАНАТА	52
3.1. Правен статут на военнослужещите и гражданските лица в системата на отбраната.....	53
3.2. Възможност за професионално развитие	56
3.3. Качество на живот на хората в отбраната	57
ЧАСТ ЧЕТВЪРТА	
РЪКОВОДСТВО НА ОТБРАНАТА	68
4.1. Национални принципи и механизми на взаимодействие при разработването и провеждането на отбранителната политика	69
4.2. Институции и органи за управление на отбраната	69
4.3. Механизъм за планиране на отбраната	73
4.4. Администрацията и системата за управление на въоръжените сили	75
4.5. Концептуални основи на отбраната и въоръжените сили	77
4.6. Сигурност в Министерството на отбраната	79
4.7. Демократичен контрол над въоръжените сили	81
4.8. Научни изследвания и разработки	83
4.9. Управление на човешките ресурси	84
4.10. Управление на доставките	85
4.11. Подпомагане на гражданските власти и участие в управление на кризи от невоенен характер	85
4.12. Връзки с обществеността и обществена поддръжка за отбраната и въоръжените сили	86
ЧАСТ ПЕТА	
НАЦИОНАЛНИ РЕСУРСИ ЗА ОТБРАНА	88
5.1. Държавна политика при планирането на ресурсите за отбрана	89
5.2. Ресурсни възможности за поддръжане на отбранителните способности	90
5.3. Управление на отбранителните ресурси	93
5.4. Модернизация на въоръжението и техниката и оптимизиране на военната инфраструктура	96
5.5. Поддръжане на отбранителната индустриална база	100
5.6. Национална инфраструктура за поддръжане на отбранителните способности	102

НИКОЛАЙ СВИНАРОВ
МИНИСТЪР НА ОТБРАНАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕДГОВОР

Последното десетилетие на двадесети век беше характерно с небивала по мащабите си смяна на идеологии, културни, морални и нравствени ценности, икономически и социални системи и манталитет на поколения, формирани в свършено друга социална среда.

Тези радикални промени доведоха до съществени изменения в концепциите за национална сигурност, същността, предназначението, изграждането и използването на въоръжените сили в Европа и света.

След края на Студената война закономерно развиващата се глобализация наред с проблемните си характеристики показва и една особено позитивна – тя окончателно обезсмисли необходимостта от завоюване на територии, изключвайки по такъв начин причините за възникване на глобален военен конфликт, а следователно и необходимостта от поддържане на масови армии, подготвени за провеждане на мащабни стратегически операции с участието на тежко въоръжение и използване на значителни материални и човешки ресурси.

Демократизацията на обществото доведе до разширяване на информационното пространство и предостави на обществеността недостъпна доскоро информация по националната сигурност и отбрана.

Република България и страните от Централна и Източна Европа отново намериха мястото си в европейското семейство на общности със споделени нравствени и културни ценности, духовни, икономически и социални интереси.

Тези обстоятелства направиха възможно публикуването на първата в историята на България Бяла книга за отбраната - категорично потвърждение на необратимостта на обществено-политическите процеси и решителни промени дори в консервативната сфера на отбраната и въоръжените сили.

Подготовката за публикуването на Бялата книга започна през 2000 г., когато бяха очертани общите параметри на отбраната и въоръжените сили. Тя се осъществи в условията на активна обществена дискусия за ролята и мястото им в съвременното общество. Нейното съдържание беше резултат на задълбочено обсъждане в общественото пространство на проблемите на отбраната с намерение да предложим на обществото и международната общност споделена от широките обществени кръгове визия за същността на националната отбрана и ролята на въоръжените сили в нея.

Предназначението на Бялата книга е да представи политическите насоки и основни параметри на системата на отбраната и въоръжените сили. В тази сфера ние се постаравме да изразим същността на стратегическата среда и условията, в които се осъществява реформата във въоръжените сили, да очертаем перспективата за тяхното развитие в обозримо бъдеще и да покажем как различните компоненти на въоръжените сили изпълняват задачи по защита на националния суверенитет и допринасят за укрепване на регионалната и европейската сигурност.

Тя е предназначена също така да предостави на обществото и чуждестранните ни партньори компетентна информация за състоянието на отбраната и въоръжените сили и да бъде официален източник на детайлизирана информация за ползване от институциите, научните и обществените организации, неправителствените организации и съюзи.

Необходимо е да се отбележи, че някои специфични области от военната сфера са изразени най-общо, тъй като са в процес на изследване, развитие и уточняване.

Така предложената Бяла книга се концентрира върху най-съществените функции, мисии и задачи на въоръжените сили и на военната реформа, имаща за цел да изгради въоръжени сили на 21-вото столетие, способни да удовлетворят високите изисквания на общата европейска система за сигурност, на новите, нетрадиционни предизвикателства към националната сигурност и на съвършено новия тип гражданско-военни отношения – израз на интеграция на въоръжените сили в обществото.

Настоящата Бяла книга е и израз на политиката на правителството на все по-голяма откритост и прозрачност на дейностите, свързани с отбраната и въоръжените сили, но тя е само началото на общественения дебат в тази област. Във връзка с това Министерството на отбраната ще приветства всеки интелектуален принос към тези важни обществени функции.

Ние се надяваме, че гражданското общество, чувствително към всички проблеми на динамичното столетие, ще изпита удовлетворение да научи повече за тази до неотдавна закрыта сфера на обществени отношения и да допринесе в необходимата степен за намиране на решение на множеството проблеми, внасяйки по такъв начин своя принос в гарантирането на военния аспект на националната сигурност на Република България.

НИКОЛАЙ СВИНАРОВ
МИНИСТЪР НА ОТБРАНАТА
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ЧАСТ ПЪРВА

**РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В
КОНТЕКСТА НА СРЕДАТА
ЗА СИГУРНОСТ В НАЧАЛОТО
НА ХХІ ВЕК**

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ В НАЧАЛОТО НА XXI-ВИ ВЕК

1.1. Национални интереси и интеграционни процеси

Българските национални ценности и интереси са основният критерий при формулирането и провеждането на цялостната държавна политика. Държавата гарантира своята сигурност, реализирайки националните интереси, цели и приоритети.

Националните интереси могат да бъдат обединени в следните категории:

- независимост, суверенитет и териториална цялост;
- демокрация, човешки права и правов ред;
- устойчиво икономическо развитие и просперитет;
- международен мир и сигурност.

България осъществява и защитава своите национални интереси в съответствие с възприетите общочовешки ценности, принципите на международното право и справедливостта. От изключително значение за националната сигурност е утвърждаването на България като ключов политически фактор и генератор на стабилност в Югоизточна Европа, като икономически и инфраструктурен център с развит научен и технологичен потенциал.

Държавното ръководство формулира и осъществява политиката на страната в съответствие със стратегическите приоритети, цели и интереси. Политиката за сигурност и отбрана е инструмент за материализиране на активната позиция на България в регионален, европейски и глобален план. Тя отчита промените в стратегическата среда, динамиката на процесите в политическата, икономическата, военната, социалната и информационната сфера, нарастващата взаимозависимост, но същевременно и диференцираност в глобален мащаб.

Политиката за сигурност на Република България се основава на принципите на равнопоставеност и взаимно зачитане на интереси, сътрудничество и интеграция. Това предполага съчетаване на мерки за активно формиране на благоприятна среда, управление на кризи с различен характер, споделяне на отговорността за укрепване на мира и сигурността, както и подготовка за посрещане на бъдещи рискове и предизвикателства. Република България разглежда националната си сигурност в пряка връзка с регионалната и европейската сигурност.

В този смисъл присъединяването към Европейския съюз и НАТО и стабилизирането на Югоизточна Европа е от национален, регионален и общоевропейски интерес. Стремелът на държавите да откриват и развиват отношенията си в области, в които интересите им съвпадат, доведе до изключителна динамика в изграждането на общности от държави, организации, ценности и интереси. Задълбочават се процесите на политическа, икономическа и културна интеграция. Същевременно възниква ново поколение предизвикателства, които разширяват спектъра от необходими способности и мерки за преодоляването им. В така формираната се рискова среда и под влиянието на множество геостратегически, геополитически и геоикономически фактори Република България трябва да бъде готова не само за адекватен отговор на предизвикателствата, но и активно да работи за формиране на средата в съответствие с националните и споделените с международната общност интереси.

1.2. Средата за сигурност

1.2.1. Динамика на факторите за сигурността

Дълбоките изменения в стратегическата среда обхващат всичките ѝ аспекти. Новите реалности и тенденции внасят значителна динамика в международната обстановка, но същевременно откриват и нови възможности за страните. Военният аспект на сигурността придобива нови измерения, а интензивността на дефинираните доскоро като "нетра-

диционни" предизвикателства и рискове предполага и търсенето на нетрадиционни решения за тяхното предотвратяване, неутрализиране и преодоляване.

Намаляването на риска от конфликт от световен мащаб и нарастването на броя на етническите и религиозните конфликти, както и интеграционните тенденции, от една страна, и националната държава със своя суверенитет, система от органи и компетенции и интереси – от друга, очертават потенциалните рамки на взаимодействие на субектите на международната сцена в началото на XXI в. Традиционното противопоставяне север-юг, въвеждането на нови технологии, както и изграждането на глобално информационно пространство поставят редица въпроси, чието решаване излиза извън компетенцията и възможностите на отделните правителства и държави. Във фактор за сигурността се превръщат и редица транснационални общностни интереси – икономически, финансови, културни, които имат различни, включително и международни, измерения и надхвърлят пределите на националната държава и общество. Засилва се ролята на неправителствените фактори в международните отношения, както и предизвикателствата, чийто източник е от недържавен тип.

Универсалният подход към сигурността, който се основава не само на отбранителните способности, но преди всичко на политически, икономически, финансови, информационни и технологични възможности, открива нови перспективи за гарантиране на националната сигурност и интереси.

Докато организации като ООН, ОССЕ остават важни, ролята и приносът на НАТО и ЕС в управлението на кризите и решаването на глобалните и регионални проблеми нараства. Ин-

тензивното развитие на международната система все повече налага трансформацията на съществуващите организации с цел по-успешното им адаптиране към промените и ефективно въздействие върху протичащите процеси.

Засилват се функциите на НАТО като основен генератор на сигурност и стабилност в евроатлантическата зона. Главните задачи на съюза са свързани с консолидиране на общността от държави и ценности и изграждането на гъвкава архитектура за сигурност, в която той и останалите международни организации взаимно се допълват с цел гарантиране на сигурността в евроатлантическия регион и на глобално равнище.

Безспорен фактор за сигурността е решимостта на Европейския съюз да добави и военни измерения към политическата и икономическата си мощ. Развитието на общата вън-

шна политика на Европейския съюз и изграждането на обща политика в областта на сигурността и отбраната заедно с необходимите механизми и потенциал за задълбочаване на интеграцията в икономическата област и вътрешните аспекти на сигурността откриват нови възможности и за страните, кандидатки за членство, за практическо участие в изграждането на общата европейска сигурност.

Съчетанието от политическа воля и реални възможности превръщат САЩ в особено значим фактор с глобални измерения. Важна предпоставка за сигурността в Европа и света е и нарастващата роля на Германия, Франция, Великобритания, Италия, Испания и други европейски държави, чиито съвместни инициативи и усилия подпомагат европейската интеграция и постигането на стабилност и сигурност на континента. Политическите, икономическите, демографските и природните ресурси и потенциал на Русия й отреждат значително място в изграждащата се глобална система за сигурност. Все по-голямо значение в глобален мащаб придобива Китай, който притежава необходимия потенциал да провежда независима и активна политика в защита на своите национални

интереси. Фактор в международната система са и потенциалните ядрени сили, както и държавите и организациите, които разполагат с оръжия за масово поразяване и технологии за тяхното произвеждане.

1.2.2. Фактори, гарантиращи устойчивото развитие на обществото

Настъпилите изменения в стратегическата среда промениха характера на предизвикателствата, рисковете и заплахите за сигурността на Република България. Техният анализ дава основание да се формулира изводът, че в настоящия период, както и в обозримо бъдеще, не съществува непосредствена военна заплаха за България. Военните аспекти на стратегическата среда придобиха ново измерение главно в резултат на политическите промени в света и в Европа. Намаляването на националните военни потенциали, ограничаването на въоръженията и укрепването на доверието в глобален мащаб е допълнителна предпоставка за изграждането на новата система за сигурност. Задълбочава се

сътрудничеството и между въоръжените сили и компонентите на системата за национална сигурност.

В политически план водещо значение при формирането на стратегическата среда имат процесите на укрепване на доверието и разширяване на сътрудничеството във всички области с цел търсене на общи подходи за решаване на възникналите проблеми.

В по-широк контекст факторите, които разкриват благоприятни възможности за Република България, са

процесите на глобализация, намаляването на риска от широкомащабно военно противопоставяне и развитието на интеграционните процеси в света и Европа. През XXI в. главният фактор за гарантиране на сигурността ще бъде широкото международно сътрудничество в политическата, икономическата, военната, правозащитната, информационната, екологическата и други области. От съществено значение за националните интереси е изграждането на трансконтинентална енергийна, транспортна и съобщителна инфраструктура, пресичаща територията на нашата страна и свързваща Европа с Азия и Африка.

Важна роля за неутрализирането на рисковите фактори имат утвърждаването на принципите на демокрацията и пазарната икономика в държавите от региона, прозрачността в политиката им, включително във военната област, инициативите за сигурност, стабилност и сътрудничество в Югоизточна Европа и присъединяването към европейските и евроатлантическите структури. Върху стабилизирането на обстановката и процесите в региона все по-голямо влияние оказва и неговото отваряне за световните пазари и вписването му в съвременните европейски и трансконтинентални връзки. Устойчивото развитие и икономическият растеж на държавите в преход са важна предпоставка за недопускане възникването на вътрешни кризи и поддържане на необходимия потенциал на националната сигурност и отбрана.

Положително въздействие върху тенденциите и процесите на регионално и световно равнище има и многонационалният характер на действията срещу рисковете и заплахите за сигурността, развитието на технологиите, изграждането на глобално информационно общество, разширяването на международната мрежа от контакти на неправителствено ниво.

1.2.3. Фактори, създаващи предпоставки за несигурност

Независимо от положителните тенденции в развитието на процесите в света, в Европа и региона, съществуват фактори, които създават потенциални или реални рискове за сигурността, и фактори, които имат както положително, така и негативно въздействие.

В новата стратегическа среда намалява значението на традиционните рискове и заплахи

за сигурността. Особено значение придобиха нетрадиционните предизвикателства, като нелегалното разпространение на оръжия и технологии за тяхното производство, международният тероризъм, организираната престъпност като сериозен рисков фактор със социални и политически измерения за изграждащите се пазарни икономики в Югоизточна Европа, етно-религиозните и културологичните противоречия и екстремизъм, нелегалният трафик на хора и наркотици, биологическите и химическите заплахи, екологичните рискове, природните бедствия, крупните промишлени аварии и др. Транснационалният характер на по-голямата част от тези предизвикателства налага прилагането на общи подходи и съвместни действия за неутрализирането им. Фактор, създаващ потенциални рискове за международната и регионалната сигурност, е също и общественото-политическата среда в някои държави - слабостта на структурите на гражданското общество, неспазването на основните човешки права и свободи, разпадането на държавността и др.

Радикализирането на целите на престъпните групировки, както и наличието на огромно количество оръжие без контрол са сериозно предизвикателство за ефективността на националните системи за сигурност. Макар и не в такива размери, както в други части на света, разширяването на връзките между международния тероризъм и регионалната организирана престъпност би могло да доведе до увеличаване на рисковете за националната ни сигурност.

Нараства значението на информационната осигуреност и инфраструктурата. Развитие на модерните технологии обаче създава предпоставки за проникване, манипулиране и унищожаване на информационни системи и масиви с цел нарушаване функционирането на определени сфери от обществения и икономическия живот.

Разрастването и задълбочаването на процесите на глобализация създават възможности, но и предизвикателства за националните стопанства и общества. Икономическите различия в Европа и света, неравномерната ресурсна обезпеченост и технологична достъпност представляват източник на напрежение с реални последици за сигурността на страните, включително и на Република България. През следващите години все по-голямо

значение ще придобива и демографският аспект на сигурността, както и неговите етно-културологични измерения.

Върху регионалната стратегическа среда оказва влияние и ситуацията в Близкия изток и Средиземноморието, Кавказ и Централна Азия, отделни части на Африка. Генерирането на нестабилност в тези региони има широко международно отражение поради тяхното особено място в глобалната система за сигурност и наличието на стратегически важни трасета и активи.

Като цяло отстояването на българските национални интереси ще продължи да се осъществява в сложна регионална и глобална среда. Решаваща роля за по-добрата защита на националните интереси и гарантирането на националната сигурност ще има интегрирането на Република България в НАТО и ЕС, както и по-нататъшното развитие на България като политически стабилна и икономически просперираща държава с активен принос в европейското и регионалното сътрудничество.

1.3. Политиката за сигурност и отбрана и предизвикателствата на рисковата среда

Променената стратегическа среда, новата вълна в световната политика и новите предизвикателства налагат нова оценка и подход към проблемите, както и възприемане на активна позиция в съответствие с политическите приоритети, стратегическата среда и националните ресурси при спазване на конституцията и законите на страната, както и задълженията, произтичащи от международното право и сключените от България споразумения.

Националната сигурност представлява динамична система и в структурен план включва различни взаимно свързани елементи - политически, икономически, военни, екологични, духовни, информационни, социални и др. Като елемент на политиката за сигурност отбранителната политика има за цел да осигури необходимия отбранителен потенциал за неутрализиране на военни заплахи и за надеждна защита на териториалната цялост и

суверенитет на страната, на населението и инфраструктурата, както и да подпомага създаването на благоприятна среда за изпълнение на тази основна задача, реагиране бързо и адекватно на реалните предизвикателства и постоянна подготовка за бъдещите задачи по гарантиране на сигурността. Отбраната на България е отговорност както на държавата, така и на обществото и гражданите. Целите на отбранителната политика на Република България се реализират чрез оптималното използване на националните ресурси, двустранното и многостранното сътрудничество.

Принципът на мирно решаване на проблемите, отнасящи се до националната сигурност, е в основата на българската политика, както и на изграждащата се нова, разширена архитектура на европейска, евроатлантическа и глобална сигурност. България отчита значимостта на факта, че на съвременния етап от развитието на човечеството на преден план излизат колективните мерки за сигурност и отбрана, което предполага постигане на многомащабна и същевременно многодетайлна съгласуваност на критериите и подходите с международните стандарти. С активния си принос към общите усилия на международната общност България доказва своята готовност за споделяне на отговорността за поддържането на мира и сигурността. Участието в двустранни, регионални и международни инициативи осигурява широк спектър от алтернативи за реализиране на националните интереси и ефективен начин за реално влияние върху процесите и тенденциите в съвременната политика и ни предоставя възможност за участие в процеса на вземане на решения по въпроси от общ интерес.

Новите форми на военно сътрудничество и интеграция, новите подходи при изграждането на въоръжените сили, утвърждаването на принципите на политическо ръководство и демократичен контрол върху тях придобиват все по-голямо значение. Прозрачността, откритостта и общественият дебат по въпросите на националната сигурност и отбрана играят все по-голяма роля при формулирането, реализирането и оценката на политиката в тази област.

Целите и приоритетите на политиката за сигурност и отбрана се осъществяват чрез изграждане на оптимални отбранителни способности, чрез сътрудничество и чрез интеграция.

Отбранителни способности

Въоръжените сили гарантират суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитават нейната териториална цялост. Новите предизвикателства на стратегическата среда, динамиката на връзките между структурните елементи на системата за сигурност, както и цялостната трансформация в обществото в България, са основна предпоставка за промени във въоръжените сили, които трябва да бъдат в състояние да изпълняват широк спектър задачи в съответствие с нарасналите изисквания към тях.

Република България изгражда отбранителната си концепция и развива отбранителните си способности в съответствие с характера на потенциалните източници на напрежение, международните правни ангажименти и интеграционните тенденции. Реформата на отбранителната система е един от ключовите елементи на новата политика за сигурност на Република България. Целта ѝ е да се изградят и да се поддържат отбранителни способности за ефективно изпълнение на мисиите и задачите, определени в основните документи в областта на националната сигурност и отбрана и в съответствие с измененията на военностратегическата среда, финансово-икономическите и демографските възможности на страната и с изискването за ускорено постигане на висока степен на оперативна съвместимост. В резултат на реформата България ще разполага с адекватен на нуждите и реалностите отбранителен потенциал с ясна военнополитическа перспектива, ефективно ръководство и единно планиране, надеждна система за ранно предупреждение и бързо реагиране, високо ниво на мобилност и мотивираност, съвременна система за управление. Въоръжените сили ще имат състав и организация, които им дават възможност да изпълняват ефективно своите функции по отбраната на страната и да бъдат равностоен партньор в международните миротворчески усилия.

Отбраната и въоръжените сили като основен неин гарант се поддържат чрез интегриране на основните принципи и постановки на документите в областта на сигурността и отбраната, надеждна, ресурсно осигурена система за планиране на отбраната и прозрачен процес на взимане на решения. Усилията и в бъдеще ще бъдат насочени главно в следните области:

- завършване на реорганизацията на основните компоненти от отбранителната система и създаване на военностратегически и ресурсно обоснована армия;
- изграждане на интегриран гражданско-военен модел за управление на отбраната;
- достигане на изискванията на основните критерии за членство в НАТО, създаване на необходимите условия за функционално интегриране на страната в политически-

те и командните структури на Алианса и постигане на оперативна съвместимост с въоръжените сили на страните членки;

– развитие на системата за материално-техническо, медицинско и финансово осигуряване;

– приоритетно използване на освобождаваните в хода на реструктурирането ресурси за подобряване условията на живот, бойната подготовка и повишаване на оперативната съвместимост.

Реализирането на тези приоритети, както и цялостната концепция на военната реформа ще доведат до постепенно и непрекъснато нарастване на отбранителните способности на войските и силите в съответствие с целия спектър от мисии и задачи, които предизвикателствата на съвременното могат да наложат.

Изграждането на оптимални отбранителни способности е многостранен процес, който се нуждае от широка обществена подкрепа и диалог и следва да ангажира както военни, така и граждански ресурси. То включва и поддържането на системата за сигурност в готовност за адекватен отговор на текущите предизвикателства и защита на националните интереси, включително в условията на вътрешна или международна криза. Това предполага наличие на ефективна система за ранно предупреждение, консултации и вземане на решения, единодействие между институциите, военните и цивилните компоненти на системата и ефективно взаимодействие с международната общност. Адаптивността и гъвкавостта в институционализирането на сътрудничеството е необходим елемент от цялостната стратегия за управление на кризи.

Сътрудничество

Предотвратяването и разрешаването на някои от съвременните предизвикателства е възможно чрез укрепване на националните политически и социално-икономически системи. Съществуват обаче и такива, чието преодоляване изисква съвместните усилия на страните, обединени от споделени ценности, интереси и критерии. Сътрудничеството като един от основните инструменти за гарантиране на националната сигурност е решаващ фактор в процеса на утвърждаване на нова политическа философия в отношения-

та между държавите.

Взаимодействието на Република България с останалите държави и международните организации се базира на националните интереси и основните външнополитически приоритети на страната. Динамиката е в съответствие с тенденциите и процесите, които се наблюдават в геостратегическата среда, а механизмът – двустранно, регионално и международно сътрудничество.

Република България оценява възможностите за сътрудничество, които съществуват в рамките на различни международни организации и преди всичко Организацията на обединените нации като единствената универсална организация с всеобхватни функции.

България споделя разбирането за общата отговорност на всички страни за предотвратяване, ограничаване и разрешаване на кризи и конфликти, като дава своя принос в редица мисии и операции на ООН. България участва активно в дейността на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа като максимално широк политически форум за превантивна дипломатия, диалог, консултации и укрепване на доверието, както и в Съвета на Европа като организация с уникален географски и предметен обхват, както и в останалите общности, в които членува.

България определя присъединяването си към НАТО и Европейския съюз като стратегическа цел, която отговаря на дългосрочните интереси на страната. В този смисъл България смята партньорството си със страните, членки на НАТО и на Европейския съюз, за стратегическо. Балансираната и прагматична регионална политика на България е насо-

чена към установяването на траен мир и стабилност в Югоизточна Европа и утвърждаването на страната като ключов фактор на Балканите, източник на сигурност и стабилност. Тя е най-важният елемент на стратегията за превантивна защита на българските интереси. Затова и в бъдеще България ще продължава да генерира сигурност и да дава своя принос към общите усилия за укрепване на стабилността на Балканите с предприемане и участие в регионални инициативи за увеличаване на взаимното доверие в политико-военната сфера, задълбочаване на сътрудничеството, ограничаване на нетрадиционните рискове за сигурността, ускоряване на икономическото развитие на региона, както и утвърждаването на страната като инфраструктурен и енергиен център в Югоизточна Европа.

Политическата воля в страните от региона да работят съвместно за идентифициране и разрешаване на потенциални и реални общи предизвикателства за националната им сигурност е основа за изграждането на множество регионални мрежи и общности, чиято цел е укрепването на стабилността и сигурността в Югоизточна Европа и утвърждаването на принципите на откритост и прозрачност в отношенията между държавите. Активното регионално сътрудничество намира конкретен израз в реализирането и задълбочаването на редица инициативи, които спомагат за преодоляването на съществуващия негативен имидж на региона и предоставят реални възможности за по-тясна координация и конструктивност при решаването на общите проблеми. В този смисъл за нас приоритетни са:

- Членството на България в Съвета за сигурност на ООН в периода 2002-2003 г.
 - Подготовката ни за поемане на председателството на ОССЕ от 2004 г.
 - Инициативата на НАТО за Югоизточна Европа като механизъм за укрепване на стабилността в региона.
 - Процесът на срещи на министрите на отбраната от Югоизточна Европа като форум за консултации и съвместно планиране, който трайно се обвързва с евроатлантическата интеграция на региона, както и конкретните му инициативи:
 - изграждането на Многонационални мирни сили в Югоизточна Европа и инженерно-строително формиране;
 - създаването на информационна система за действие при кризи;
 - функционирането на Съвет на началниците на институциите, отговорни за защита на населението при бедствия и аварии;
 - Пактът за стабилност в Югоизточна Европа като форум, на който България може да сподели опита си със страните, които се нуждаят от това и редица други.
- Широкото регионално сътрудничество обаче не може и не бива да замести европейската и евроатлантическата интеграция на страните.

Интеграция

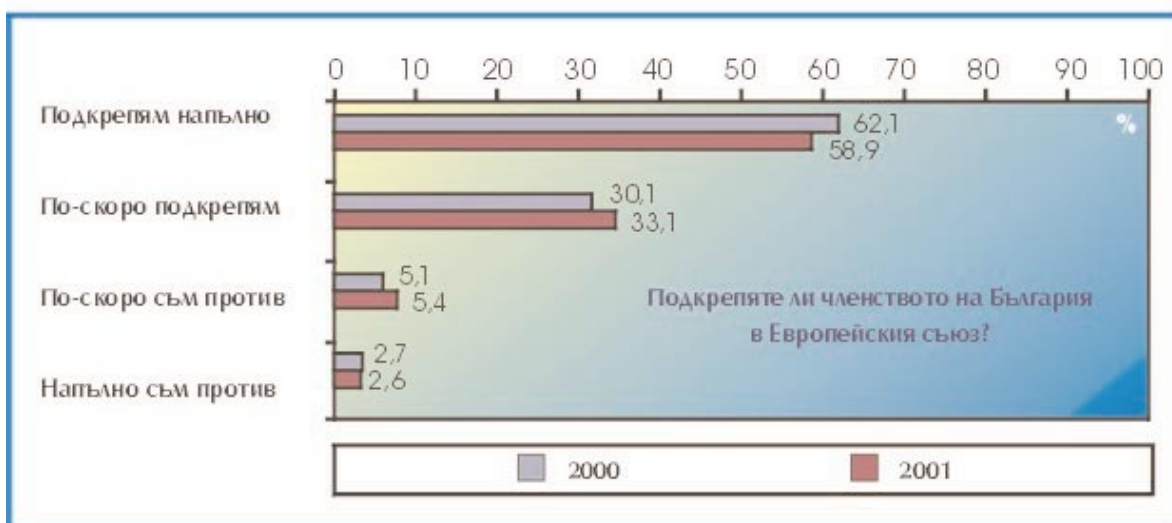
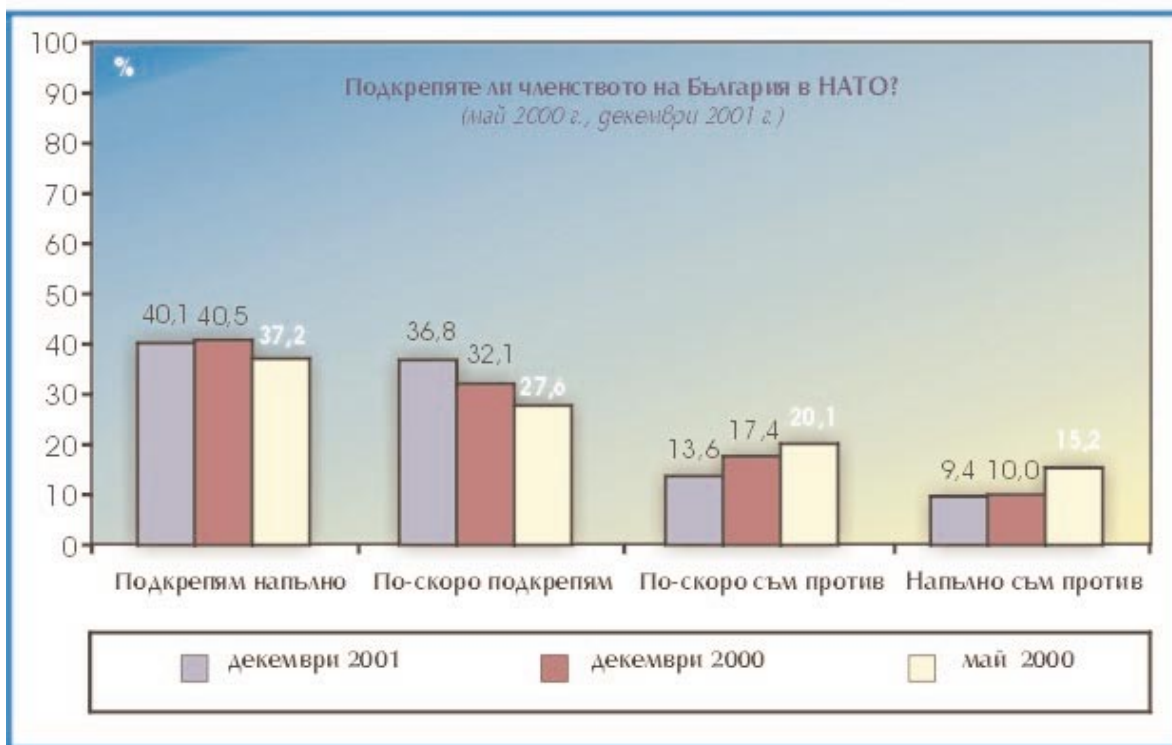
България разглежда своята сигурност като неотделима част от общата европейска сигурност. В този смисъл членството в НАТО и в Европейския съюз са стратегически цели на цялостната политика на страната. Интеграцията в европейските и евроатлантическите структури е главна гаранция за националната сигурност на България, за регионалната и европейската сигурност. Присъединяването към НАТО и Европейския съюз е широко осъзнат от българското общество и потвърден от политическите сили непосредствен интерес и приоритет (фиг. 1).

В периода до присъединяването страната ще продължава да допринася активно и максимално да използва механизмите в рамките на съществуващите програми и инициати-

ви – "Партньорство за мир", Евроатлантически съвет за партньорство, включително работната група по Югоизточна Европа, План на действие за членство, Процес на планиране и преглед (ПАРП), Индивидуална програма за партньорство, както и тези, които произтичат от статута ни на страна, водеща преговори за членство в Европейския съюз.

РЕЗУЛТАТИ ОТ СОЦИОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ:
"БЪЛГАРИЯ И НАТО: ДИНАМИКА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ НАГЛАСИ 1999 - 2001 Г."

Интеграцията в НАТО и Европейския съюз е начин за подпомагане на общите усилия в областта на сигурността. Неделимостта на европейската сигурност е основен императив, който очертава цялостната политическа линия. България разглежда разширяването на европейските и евроатлантическите структури като въпрос от взаимен интерес. Ко-

лективният подход към сигурността е най-надеждният инструмент за гарантирането ѝ. В този смисъл Република България многократно е доказала своята евроатлантическа солидарност, желанието и способността си да споделя отговорностите за колективната сигурност и отбрана.

Република България оценява отворения подход към сигурността, възприет от НАТО и Европейския съюз. В съответствие с процесите на вътрешна трансформация в европейските и евроатлантическите структури и с промените в национален мащаб България ще продължава да дава своя принос в съвместните усилия както в предприсъединителния период, така и след придобиването на статут на пълноправен член.

Пълноправното членство в НАТО и Европейския съюз изисква полагане на комплексни усилия в различни области. На военнополитическо равнище дейността на България по подготовка за членство в НАТО включва:

- засилен индивидуален диалог с Алианса;
- адаптиране на националните структури и процедури в съответствие със стандартите и изискванията на НАТО при отчитане на националните условия;
- подобряване на оперативната съвместимост на въоръжените сили с тези на страните, членки на НАТО, с цел постигане на способност за ефективно оперативно взаимодействие в рамките на съвместни многонационални операции под командването на съюза;
- участие при спазване на конституционно установените процедури в операции по поддържане на мира с мандат на ООН, ОССЕ или в сътрудничество с Европейския съюз;
- двустранни споразумения за научно-техническо и военноикономическо сътрудничество с държави членки на Северноатлантическия съюз, както и с други страни, кандидати за членство в НАТО;
- активна информационна политика и стратегия за популяризиране на българската кандидатура за членство в НАТО сред политическите среди и широката общественост в страната и в държавите, членки на Алианса.

Подготовката за присъединяване към НАТО се основава на изградения и функциониращ механизъм за планиране, координиране и контрол върху изпълнението на дейностите, свързани с усилията на страната за по-интензивно сътрудничество и интеграция в съюза, както и създадените оперативни и гъвкави механизми за междуправително взаимодействие. Особен акцент се поставя на гражданско-военните отношения и демократичния контрол над въоръжените сили, усъвършенстване на нормативната база, утвърждаване на планово-програмния принцип, разширяване и подобряване на обучението, хармонизиране на националните механизми, процедури и структури за управление на кризи с тези на страните, членки в НАТО.

Взаимоотношенията на България с Европейския съюз се реализират на базата на активен и целенасочен политически и експертен диалог, който е сериозна крачка по пътя към членство и е важен фактор за развитието на регионалното сътрудничество в Югоизточна Европа и черноморския регион. Решението за създаване на военен потенциал на съюза и конституирането на съответните военни и политически органи са първата решителна стъпка към изграждане на собствени способности за изпълнение на пълния спектър Петерсбергски мисии. Регламентирането на участието на страните кандидатки и механизма за взаимодействие с НАТО е от съществено значение за оперативността на европейските сили. България, в качеството на страна, преговаряща за пълноправно членство в Европейския съюз, подкрепя изцяло и изразява готовност да участва активно в процеса на формирането на Общата европейска политика за сигурност и отбрана, като даде пропорционален на възможностите си принос към формиращите се европейс-

ки сили.

Отбранителните способности, сътрудничеството и интеграцията са инструменти на активната политика за сигурност и отбрана на Република България. Тази политика е последователна и предвидима, но същевременно активна и гъвкава. Политиката за сигурност интегрира политически, икономически, социални и др. интереси и средства. Нарасналите изисквания на съвременното и очакванията за бъдещето предполагат еволюция на способностите и структурите за гарантиране на сигурността с цел успешното преодоляване на възможните предизвикателства. Тя е свързана с промяна на концепциите и възприятията, но и с изграждане и развитие на определени отношения, които подпомагат политическите стратегии и позволяват ефективно взаимодействие в национална и международна среда.

ЧАСТ ВТОРА
ВОЕННИ СПОСОБНОСТИ

ВОЕННИ СПОСОБНОСТИ

2.1. Роля и място на военния фактор в рисковата среда

Конституцията на Република България определя въоръжените сили като гарант на суверенитета, сигурността и независимостта на страната.

Независимо от положителните политически промени и премахването на двуполюсният модел на противопоставяне, етапът на развитие на обществото не позволява пълното изключване на военния фактор от обществените отношения.

Събитията, формиращи военностратегическата среда в началото на XXI век, и настъпилата световна криза на сигурността показаха тенденция на промяна на мястото и ролята на въоръжените сили в системите за национална сигурност. Нещо повече - те потвърдиха предположенията на обществото, че военната мощ, десетилетия изграждана на основата на масови армии, предназначени за провеждане на широкомащабни военни операции от класически тип, при определени условия се оказва недостатъчна за осигуряване надеждна защита на нациите.

Решаващ фактор за създаването на обстановка на стабилност и сигурност в страната са икономическият просперитет, развитието на демократичните процеси и интеграцията в НАТО и ЕС. Реформирането на Въоръжените сили на Република България, оптимизирането на техния състав, роля, функции, задачи и структури е определящо условие за гарантиране на националната сигурност.

2.2. Мисии и задачи на въоръжените сили

Мисиите на въоръжените сили съответстват на конституционните им задължения, дългосрочните национални интереси в сферата на сигурността и отбраната, тенденциите на стратегическата среда и интеграционните приоритети на България и се изразяват в:

Принос към националната сигурност в мирно време

Принос към мира и стабилността в света

Участие в отбраната на страната

Въоръжените сили изпълняват възложените им функции, като се подготвят за изпълнение на следните задачи:

Мисия 1. Принос към националната сигурност в мирно време

Задача 1. Поддържане на бойна готовност и боеспособност.

Въоръжените сили поддържат структура, състав, подготовка, окомплектоване с личен състав, въоръжение и техника, осигуряващи бойна готовност и боеспособност, адекватни на военностратегическата среда и в съответствие с ресурсните възможности на страната.

Задача 2. Поддържане в готовност на системата за ранно предупреждение, незабавно реагиране и управление.

Въоръжените сили изграждат и поддържат способности за добиване, обработване и анализиране на информация, необходима за целите на ранното предупреждение и за подпомагане вземането на политически и военни решения по въпроси, свързани с военния аспект на националната сигурност. При изпълнението на тази задача съответните органи взаимодействат и сътрудничат с други национални органи по установен от закона ред, както и извършват обмен на информация със съответните органи на НАТО, Ев-

ропейския съюз и на двустранна и многостранна основа.

Задача 3. Защита на населението и провеждане на аварийно-спасителни работи при природни бедствия, промишлени аварии, катастрофи и опасни замърсявания.

Въоръжените сили предоставят личен състав и оборудване в помощ на населението в извънредни ситуации и особено при бедствия, аварии и катастрофи.

Задача 4. Военна подкрепа за министерства и ведомства.

Въоръжените сили оказват съдействие на министерства и ведомства със сили и средства за защита и отбрана на стратегически обекти, застрашени от терористични атаки и при военни конфликти в близост до държавните граници.

Задача 5. Участие в предотвратяване и ликвидиране на последствия от ядрено, химическо и биологично заразяване.

Въоръжените сили поддържат възможности и постоянна готовност за реагиране в случай на ядрено, химическо и бактериологично заразяване съвместно със съответните министерства и ведомства.

Задача 6. Охрана на въздушното пространство на страната.

Въоръжените сили със свои органи участват в управлението на въздушното движение съвместно със съответните държавни органи и поддържат дежурни сили и средства за борба с нарушители на въздушното пространство.

Задача 7. Осигуряване на въздушния и морския суверенитет на страната.

Въоръжените сили участват в контрола и охраната на въздушното и морското простран-

ство. Поддържат дежурни сили и средства за следене на въздушния и морския трафик и въздействие по летателни апарати и морски съдове - нарушители на въздушния или морския суверенитет на страната.

Задача 8. Участие в подготовката на населението, националното стопанство, военновременните запаси и инфраструктурата на страната за отбрана.

Въоръжените сили подготвят кадри, необходими за изпълнение на военновременните задачи и професионалната подготовка на населението, министерствата, ведомствата, административно-териториалните единици, търговските дружества и фирмите за действие във военно време и инфраструктурата на страната за отбрана.

Задача 9. Обществени задачи.

Въоръжените сили предоставят личен състав за държавни церемонии и различни обществени задачи с характер, отговарящ на определения им от законите статут.

Мисия 2. Принос към мира и стабилността в света

Задача 10. Участие на контингенти в многонационални мирни сили.

Въоръжените сили участват с боеспособни войскове единици в многонационални военни формирования и изпълняват националните си задължения, произтичащи от съответните договорености.

Задача 11. Участие в операции за поддържане на мира и реагиране на кризи.

Въоръжените сили поддържат готовност за присъединяване към международните усилия за предотвратяване на конфликти и реагиране на кризи. За целта подготвят и предоставят адекватни на възможностите на страната контингенти и средства за участие в операции за поддържане на мира (схема 1).

Схема 1

Задача 12. Участие в хуманитарни и спасителни операции извън територията на страната.

Въоръжените сили поддържат способности за участие в провеждането на хуманитарни операции и операции за издирване и спасяване самостоятелно и като част от координирани международни действия.

Задача 13. Прозрачност на военното планиране.

Въоръжените сили в съответствие с нормативната уредба предоставят публична и за ограничено ползване информация за състоянието на въоръжените сили и намеренията за развитието им, както и за основните мероприятия по подготовката на войските и щабовете.

Задача 14. Международно военно сътрудничество.

Въоръжените сили изпълняват програма за международно военно сътрудничество с цел допринасяне за разширяване на мерките за укрепване на доверието и сигурността, подобряване на двустранните и многостранните отношения във военната област и военнопрофесионалния обмен.

Задача 15. Контрол на въоръженията, неразпространение на оръжия за масово поразяване, мерки за укрепване на доверието и сигурността.

Въоръжените сили подготвят и предоставят личен състав и материални средства за дейности по контрола на въоръженията, неразпространението на оръжия за масово поразяване и мерките за укрепване на доверието и сигурността.

Задача 16. Военна подкрепа на други държави.

Въоръжените сили, на основата на съответни решения на държавните органи, подготвят и предоставят на други държави възможности за военно образование и обучение на специалисти, за ползване на полигони и военна инфраструктура, за съвместен контрол на въздушното и морското пространство, за съвместен контрол на износа на оръжия и материали с военно предназначение.

Мисия 3. Участие в отбраната на страната

Задача 17. Участие в реагирането на кризи, застрашаващи непосредствено националната сигурност.

Въоръжените сили поддържат политическите и дипломатическите усилия за урегулиране на възникнала криза, застрашаваща непосредствено националната сигурност, като поддържат и използват сили и средства за ранно предупреждение и незабавно реагиране. Елементи от въоръжените сили се поддържат в готовност за адекватно реагиране и взаимодействие с други органи и организации.

Задача 18. Отбрана на територията на страната.

Въоръжените сили се подготвят и при необходимост провеждат операции за защита на суверенитета и териториалната цялост на страната.

Задача 19. Участие в коалиционни отбранителни действия.

Въоръжените сили постигат и поддържат необходимото равнище на оперативна съвместимост с цел осигуряване на възможност за участие в коалиционни сили за отбрана.

2.3. Необходими оперативни възможности на въоръжените сили

Въоръжените сили развиват оперативни възможности за :

- поддържане на способности за отбрана на територията на страната от въоръжена агресия чрез провеждане на операции при конфликти и кризи от различен характер;
- участие в специални и хуманитарни операции, в операции за поддържане на мира из-

вън територията на страната с контингент от силите за развърщане;
 – участие в продължителна (с ротация през не повече от 6 месеца) операция за поддържане на мира извън територията на страната с поддържане на едновременна способност за участие в една хуманитарна операция с контингент до 250 души без ротация;
 – поддържане на способност за участие със Силите за развърщане в операции за колективна отбрана в рамките на НАТО извън територията на страната.
 При това се поддържа непрекъсната готовност на военната инфраструктура за приемане на контингенти на НАТО и Европейския съюз на собствена територия и взаимодействие с тях.

2.4. Структура и състав на въоръжените сили.

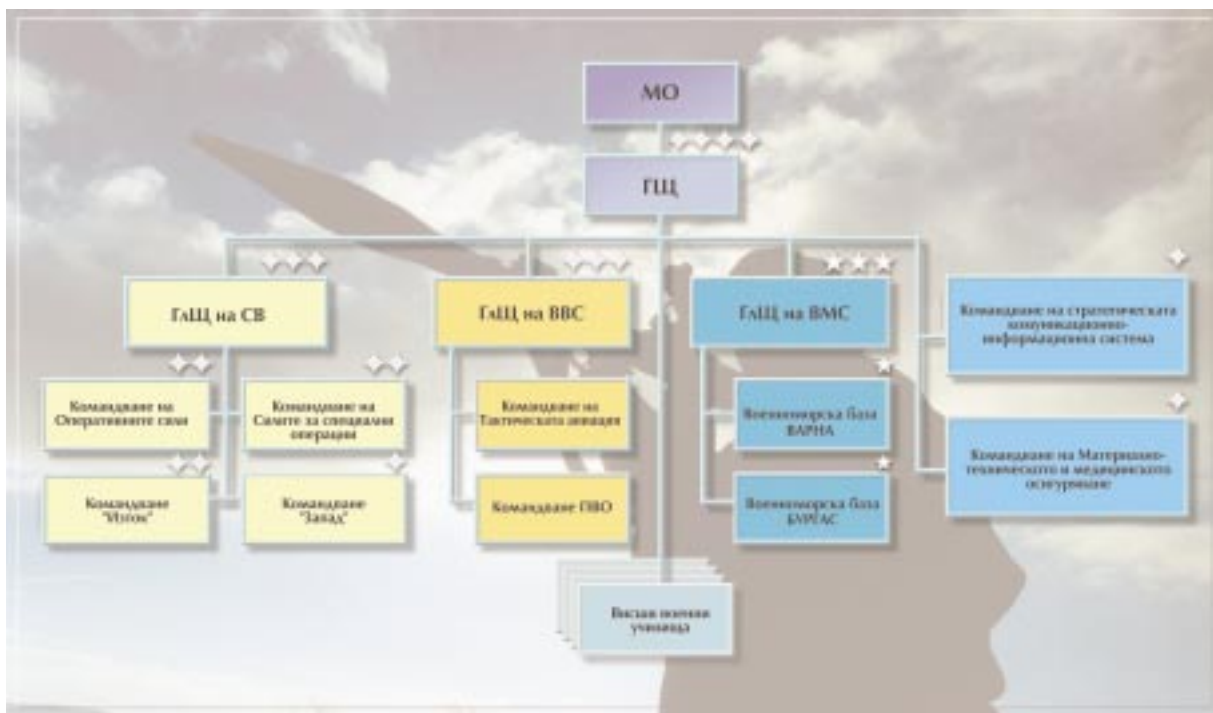
Организационното и функционалното изграждане на Въоръжените сили на Република България се осъществява на основата на принципите на ефективност, мобилност, модулност, оперативна съвместимост, адаптивност към коалиционна среда, възможност за адекватно на заплахите нарастване на оперативните възможности.

2.4.1. Организационна структура.

Организационното изграждане на Въоръжените сили има задача да осигури оптималност на съотношението на видовете въоръжени сили, родове войски, видове оръжия и инфраструктура и поддържане на висока степен на тяхната оперативна и бойна подготовка за успешно решаване на целия спектър от задачи. В рамките на реформата съставът и структурата на въоръжените сили се оптимизират в съответствие с измененията на военнoстратегическата среда, финансово-икономическите и демографските възможности на страната и с изискването за ускорено постигане на оперативна съвместимост с НАТО (схема 2).

Личният състав на Въоръжените сили на Република България включва военнослужещите от състава на Българската армия, Министерството на отбраната и структурите на подчинение на министъра на отбраната (Служба "Военна информация", служба "Сигурност

Схема 2

- Военна полиция и Военно контраразузнаване", Военна академия "Г. С. Раковски", Военномедицинска академия и изпълнителните агенции към министъра на отбраната).

Българската армия се състои от Генерален щаб, Сухопътни войски, Военновъздушни сили, Военноморски сили и формирования и звена на централно подчинение.

Генералният щаб е основен орган за стратегическо ръководство на БА за мирно време

ме и на Въоръжените сили на Република България за военно време.

Генералният щаб подпомага началника на Генералния щаб при ръководството на Българската армия и координацията на дейностите във видовете въоръжени сили.

Дейността и функциите на Генералния щаб осигуряват ръководството на армията на стратегическо ниво и изпълнение на поставените задачи в регламентиращите националната сигурност и отбраната на страната документи.

При възникване на военнополитическа криза или военна заплаха Генералният щаб ръководи привеждането на въоръжените сили от мирно във военно положение, създаването на отбранителните групировки, подготовката и воденето на операциите и

териториалната отбрана.

Структурата на Генералния щаб и другите щабове в Българската армия е съобразена с приетата в страните на НАТО единна структура на щабовете.

Генералният щаб се състои от ръководство и канцелария, шест управления и комплект на ГЩ. Управленията в Генералния щаб са: "Личен състав" - J1; "Разузнавателно" - J2; "Оперативно" - J3; "Материално-техническо и медицинско осигуряване" - J4; "Планиране на отбраната и въоръжените сили" - J5; "Комуникационни и информационни системи" - J6. Към Генералния щаб работи и инспекция "Контрол на въоръженията".

Като съвещателен орган към началника на Генералния щаб функционира Съвет на началник-щабовете. Негови членове са заместник-началниците на Генералния щаб и началниците на главните щабове на видовете въоръжени сили. При необходимост по решение на началника на Генералния щаб в дейността му могат да участват и други длъжностни лица.

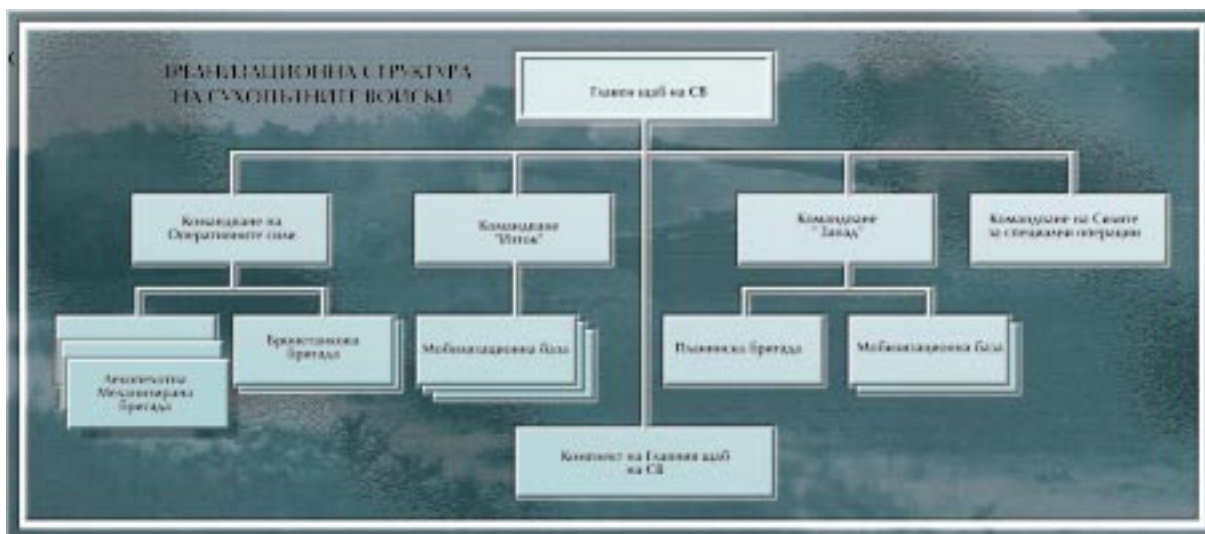
В подчинение на началника на Генералния щаб е развърнат Национален военен команден център /НВКЦ/, който е постояннодействащ оперативен орган на министъра на отбраната и началника на Генералния щаб на Българската армия.

Видовете въоръжени сили са основната част от въоръжените сили на страната със специфично предназначение, организация, оръжия и бойна техника, способи за водене на военни действия и системи за комплектоване и обучение на личния състав.

Сухопътните войски (СВ) са основен вид въоръжени сили в Българската армия, предназначени във взаимодействие с другите видове въоръжени сили да гарантират суверенитета и независимостта на страната и да защитят нейната териториална цялост. Те включват в състава си типови войскови единици на различните родове и специални войски, подготвени за изпълнение на задачи както самостоятелно така и в състава на многонационални оперативни сили в операции по поддържането на мира.

Сухопътните войски за мирно време организационно включват в състава си Главен щаб на СВ, Командване на оперативните сили, две командвания (Изток и Запад), Командване на силите за специални операции и комплект на Главния щаб на СВ (схема 3).

Схема 3

За изпълнение на предназначението си и на възложените им задачи Сухопътните войски включват в състава си родове и специални войски, сили за специални операции, механизирани, бронетанкови, артилерия, войски за ПВО, части и подразделения за бойно осигуряване и поддръжка.

Командването на оперативните сили се състои от механизирани/леки пехотни/бронетанкови бригади, артилерийска бригада, бригада за материално-техническо осигуряване и части и подразделения за бойно осигуряване и поддръжка.

Командванията "Запад" и "Изток" включват в състава си мобилизационни бази и центрове и полеви учебни полигони.

За военно време мобилизационните бази и центрове развърщат механизирани и арти-

лерийски бригади и полкове.

Силите за специални операции включват: командване на Силите за специални операции, една бригада за специални опера-

ции, един парашутно разузнавателен полк и един батальон за психологически операции.

Военновъздушните сили (ВВС) са вид въоръжени сили, които допринасят за неутрализиране на рисковите фактори и активно формиране на среда, благоприятна за националната сигурност. В мирно време те осъществяват контрол на въздушното пространство и осигуряват въздушния суверенитет на страната. При необходимост участват с контингенти в операции различни от война. Във военно време осъществяват националната отбрана чрез участие в борбата за

информационно превъзходство и в провеждането на отбранителна операция, като самостоятелно или съвместно с другите видове въоръжени сили изпълняват задачи за: завоюване на превъзходство във въздуха; противовъздушна отбрана на войски и обекти от територията на страната; изолиране зоната на операцията (района на бойните действия);

непосредствена авиационна поддръжка на Сухопътните войски и Военноморските сили; водене на разузнавателни и специални действия. На съвременния етап ВВС изпълняват своите функции, мисии и задачи чрез прилагане на интегриран подход за реформиране на войските с цел адекватно реагиране на кризи и конфликти от различен характер.

За мирно време организационно ВВС се състоят от: Главен щаб на ВВС (ГЛЩ-ВВС) с комплект; Командване за противовъздушна отбрана и Командване на тактическата авиация. В състава си ВВС включват родове войски (авиация, зенитно-ракетни, радиотехнически, свързочни) и специални войски (подразделения за бойно, специално и материално-техническо и медицинско осигуряване) (схема 4).

Схема 4

Военноморските сили (ВМС) са предназначени за защита суверенитета на България в морските ѝ пространства и при необходимост, участие в операции, различни от война. ВМС изпълняват задачи по осигуряването на безопасността на корабоплаването в икономическата зона на морското пространство на страната ни.

За мирно време те включват в състава си Главен щаб на ВМС, две военноморски бази и комплект на ГЛЩ на ВМС (схема 5).

Схема 5

2.4.2. Функционална структура

Функционалното изграждане е тясно свързано с организационно-структурното изграждане на Българската армия и се осъществява с цел намиране на оптимален вариант за военно строителство на основата на относително правдоподобна прогноза на тенденциите в развитието на геополитическите процеси и военнополитическата обстановка в света, Европа и на Балканите.

В съответствие с Военната доктрина войските и силите на Българската армия функционално са сведени в Активни сили и Резервни сили (схема 6).

ФУНКЦИОНАЛНА СТРУКТУРА НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ

Схема 6

Активните сили включват Сили за развърщане и Основни сили за отбрана с мирновременен състав до 34 000 души.

Резервните сили включват Сили за нарастване и Сили за териториална отбрана и учебни бази с мирновременен състав до 11 000 души.

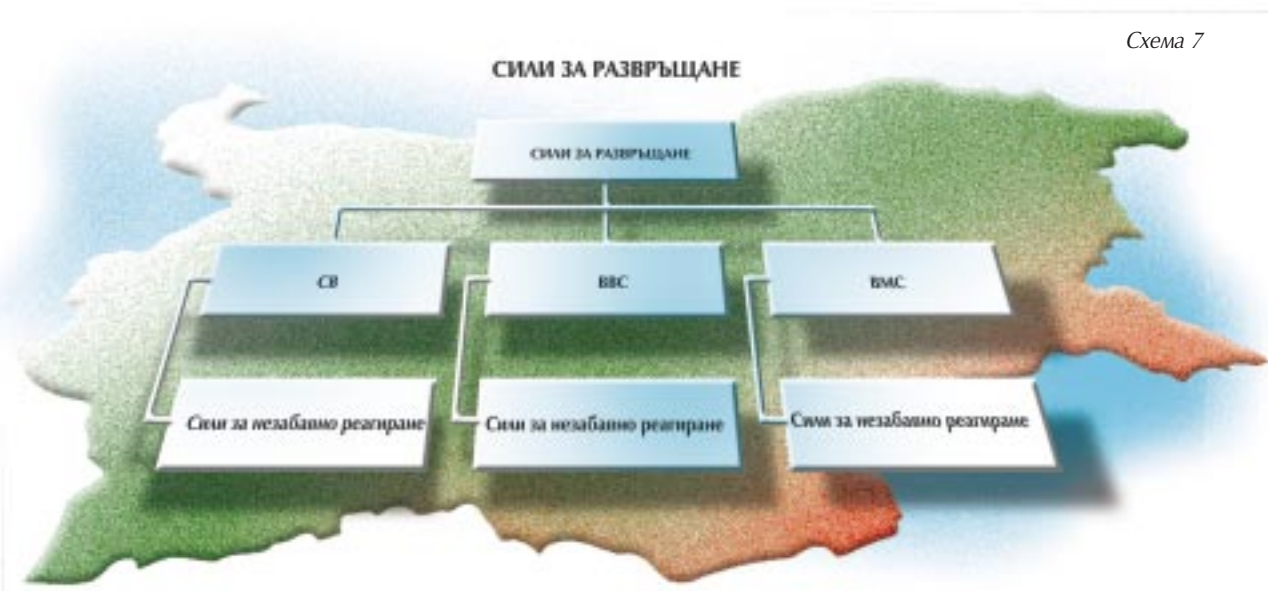
Активните сили са поделения на Българската армия, предназначени да осигурят изпълнението на основните задачи по отбраната на страната и коалиционните ѝ задължения. Активните сили включват в състава си 75% от мирновременния личен състав и са окомплектовани на 100% с въоръжение и техника, основната част от която се поддържа в оперативна готовност.

Активните сили осигуряват основния принос в националната отбрана и се подразделят на :

- Сили за развърщане (Deployable Forces), заделени за нуждите на колективната отбрана на НАТО;
- Сили за отбрана на националната територия (In-Place Forces), заделени за защита на територията на страната и други национални задачи.

Силите за развърщане (схема 7) включват сухопътен, военновъздушен и военноморски компонент. Те са окомплектовани не по - малко от 90 % с личен състав и на 100% с изправно въоръжение и бойна техника. Тези сили ще осигурят значителен принос в колективната отбрана на НАТО след приемането на страната в Алианса. В мирно време Силите за развърщане участват в спасителни и хуманитарни операции, в операции за поддържане на мира извън територията на страната, водят борба с въоръжени терористични групи.

Силите за незабавно реагиране са част от Силите за развърщане и са подразделения с най-висока степен на готовност, окомплектовани на 100% с личен състав, въоръжение и техника и се определят ежегодно със заповед на министъра на отбраната.

Основните сили за отбрана включват Активните сили с изключение на Силите за развърщане. Те имат в състава си формирования от видовете въоръжени сили, окомплектовани до 70% с личен състав (но не по-малко от 40%) и на 100% с въоръжение и техника (схема 8).

Схема 8

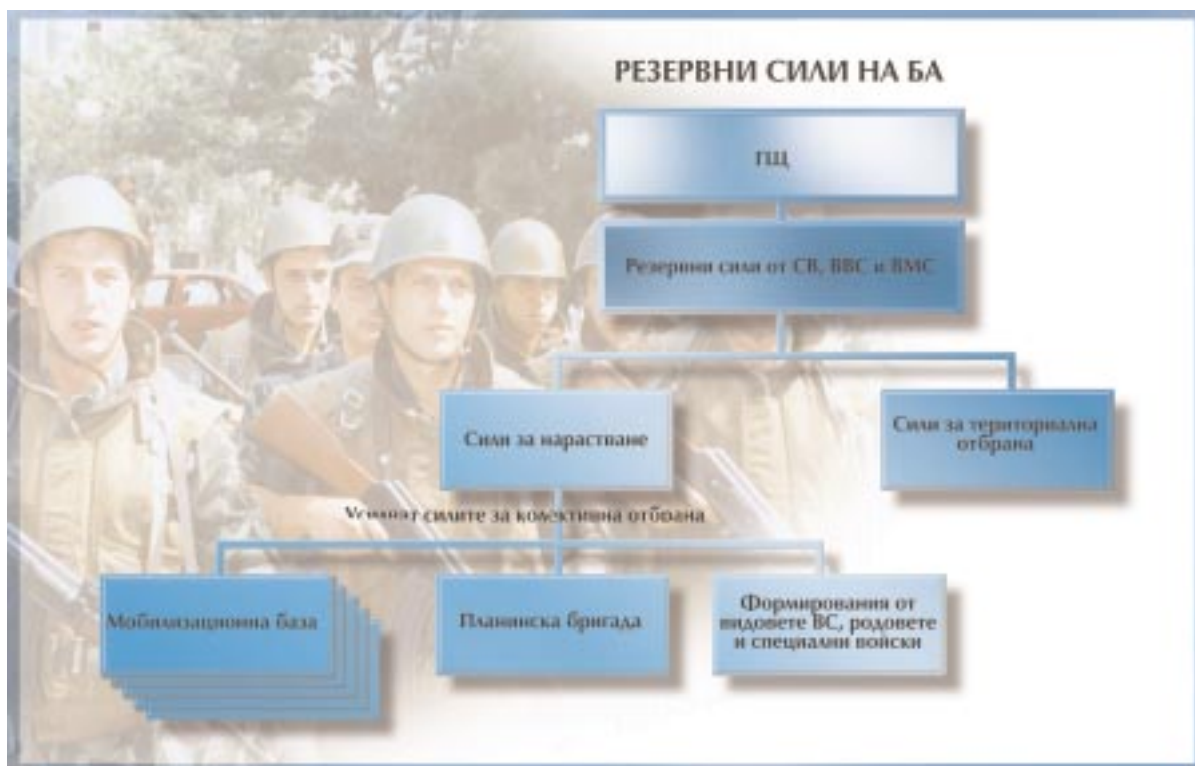
Резервните сили (схема 9) са част от силите за отбрана на националната територия с нисък процент на окомплектованост, не се поддържат в оперативна готовност и не формират боен потенциал в мирно време. Задачите им се свеждат до планиране и подготовка на резервисти, съхраняване на въоръжение и техника, подготовка на формирования за ротация на активните сили или увеличаване на състава им. Резервните сили в мирно време съставляват до 25% от състава на Българската армия и при необходимост формират Силите за нарастване и Силите за териториална отбрана.

Формированията на резервните сили са окомплектовани на 80 – 100% с въоръжение и техника, поставени на дългосрочно съхранение. Във военно време те се окомплектоват с личен състав от резерва и техника от националното стопанство.

За попълване на Българската армия с личен състав при кризисна обстановка и за военно време се подготвя и поддържа резерв, който бива мобилизационен и постоянен.

Мобилизационният резерв служи за попълване на военновременните щатове на съединенията и частите и се подразделя на резерв с висока и ниска степен на готовност.

Постоянният резерв служи за попълване на мирновременните структури на Българската армия. Ежегодно количеството на постоянния резерв се определя със заповед на министъра на отбраната в зависимост от планираните ресурси за неговото поддържане.

Силите за нарастване включват механизирани бригади на Сухопътните войски и формирования от видовете въоръжени сили, родовете и специалните войски, които се развърщат във военно време и служат за усиление на Силите за отбрана. В мирно време те са представени от мобилизационни бази и центрове /за СВ/, които осъществяват подготовката на щабовете, формированията и резервистите, съхраняват и поддържат въоръжението, техниката и материалните средства.

Силите за Териториална отбрана са формирования от Сухопътните войски, които се създават по решение на Върховното главно командване /ВГК/ и се окомплектоват с личен състав на териториален принцип изцяло от мобилизационния резерв.

При опасност от широкомащабен въоръжен конфликт с решение на ВГК могат да бъдат

формирани стратегически резерви на въоръжените сили на страната. В мирно време за тях не се заделя личен състав и същите не са включени във военновременния състав на Българската армия. За подразделенията от ВМС, определени за стратегически резерв, се запазва

практиката за ежегодни технически проверки на годността за плаване на корабите от националното стопанство. Стратегически мобилизационен резерв са всички граждани на Република България, подготвени за изпълнение на конституционните си задължения по отбраната и се водят на мобилизационен отчет.

За участие в Европейските сили за отбрана (схема 10) се подготвят: един механизирани батальон; един инженерно-сапъорен батальон; една рота за радиационно и химическо разузнаване; два вертолета Ми-17; четири вертолета Ми-24; една корвета; офицери за СИМНИК.

Схема 10

За участие в Силите на НАТО при получаване на покана за членство се подготвят Сили за развърщане:

От Сухопътните войски:

Една механизирани бригада; един лекопехотен батальон; един батальон специални сили; един инженерно-сапъорен батальон; един батальон за ядрена, химическа, биологическа защита и екология; една рота за ядрено, химическо, биологическо разузнаване и модул за материално-техническо осигуряване.

От Военновъздушните сили:

До 2002 г. се подготвят една смесена вертолетна ескадрила и едно транспортно авиационно звено.

До 2004 г. допълнително ще се включи един зенитно-ракетен дивизион.

В периода 2004–2008 г. - ще се подготвят една изстребителна авиационна ескадрила и два зенитно-ракетни дивизиона.

От Военноморските сили:

Подготвят се една фрегата, две корвети, два миночистача и един спомагателен кораб.

За подкрепа на населението при природни бедствия, промишлени аварии и екологични катастрофи от Българската армия се подготвят и поддържат в готовност войски и сили за оказване навременна и ефективна помощ, овладяване на кризата и преодоляване на вредните последствия върху инфраструктурата и околната среда.

2.5. Командна структура и органи за управление

Върховен главнокомандващ на въоръжените сили е президентът на републиката. По предложение на Министерския съвет той утвърждава стратегическите планове за действие на въоръжените сили, привежда ги в по-висока степен на бойна готовност, обявява мобилизация, назначава и освобождава висшия команден състав и удостоява офицери с висши военни звания.

В условията на военно положение, обявяване на война или фактическо започване на военни действия президентът на републиката формира Върховно главно командване, ко-

ето подпомага върховния главнокомандващ при ръководството на отбраната и въоръжените сили.

В мирно време Българската армия непосредствено се управлява от Генерален щаб, главни щабове на видовете въоръжени сили, командвания и щабове на съединенията, частите и подразделенията.

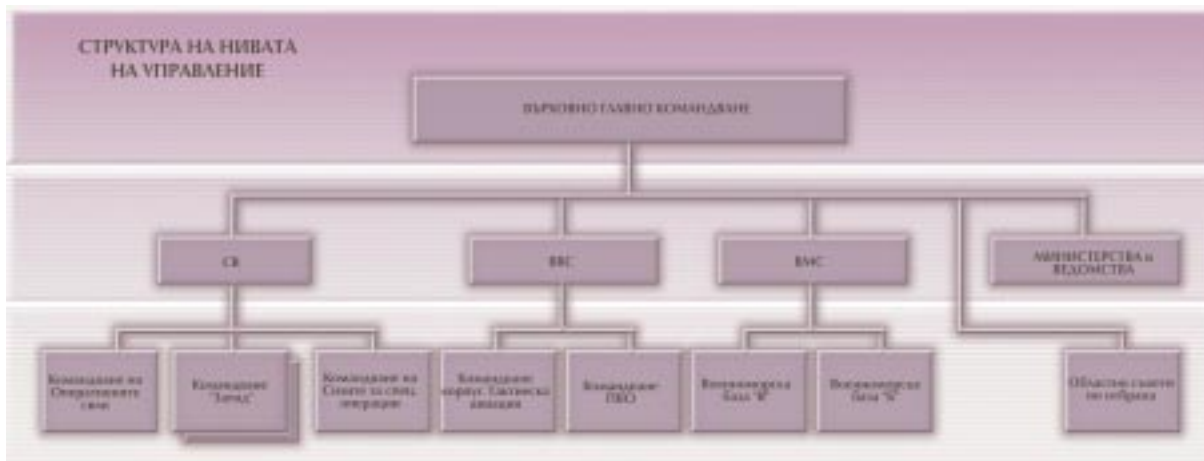
Командната структура и органите за управление са организирани така, че независимо от условията на обста-

новката да осигурява надеждно управление на войските и силите, участващи в операцията (схема 11).

Схема 11

Развитието на системата за управление на войските е насочена към поддържането на съединенията, частите и подразделенията в състояние на готовност за изпълнение на поставените им задачи.

Целта на управлението е да осигури максимална ефективност на действията на войските при изпълнение на задачи в мирно време, при криза и военен конфликт.

Главна задача на системите за командване и управление, комуникационните и информационните системи и системите за разузнаване (С4И) е реализацията на концепцията за управление на въоръжените сили в реално време на основата на съвременни технологии, осигуряващи:

- информационно превъзходство над противника – актуална информация в пълен обем, по-всяко време и на всяко място (пълна и защитена картина на бойното поле);
- пълна, многостепенна защита на критичната за изпълнение на задачите информация;
- оперативна съвместимост на системите С4И.

2.6. Осигуряване на въоръжените сили

Разузнаване и информационно осигуряване. Дейността по изграждане и поддържане на надеждна система за ранно предупреждение и оповестяване за наличие на различни по вид и интензивност кризи заема първостепенно място във военната политика и политиката за сигурност на Република България. Основен елемент на тази система се явява военното разузнаване.

То предоставя на военнополитическото ръководство своевременни, пълни и точни данни, оценки, анализи и прогнози за военно-политическата и оперативно-стратегическата обстановка, които се използват като база за формиране на политиката, планиране и вземане на решения в интерес на отбраната и националната сигурност.

Инженерно осигуряване. Непрекъснатото развитие на транспортната, енергийната, мелиоративната и градската инфраструктура значително повишава ролята и значението на инженерното осигуряване както в мирно време, така и във време на военни действия. Постоянното участие на инженерните войски в операции по поддържане на мира,

управление на кризи, ликвидиране на последствията от производствени аварии и природни бедствия потвърждават необходимостта от поддържане на достатъчни възможности за своевременно и ефективно реагиране на кризисна обстановка на територията на страната и в региона.

Ядрена, химическа и биологическа защита. Подразделенията за ядрено, химическо и биологическо разузнаване са оборудвани с технически средства за разузнаване и наблюдение и могат да изпълняват задачи по индикация и отчитане степените на радиоактивно заразяване, определяне на качествения и количествен състав на радиоактивните изотопи, експресен анализ на химическия състав на околната среда, автоматичен обмен на информацията за ядрената, химическата и биологическата обстановка.

Материално-техническото и медицинското осигуряване (МТМО) се заключава в организирането и осъществяването на комплекс от мероприятия по планиране, анализ, прогнозиране, заявяване, доставка, съхранение, транспортиране, разпределение, поддръжка, евакуация, преместване и отчет на материалните средства, въоръжението и техниката. Настаняване, обслужване и осигуряване на личния състав, поддръжка, експлоатация и ремонт на инфраструктурата и снабдяване с медицински средства.

Основната насока за развитието на системата за единно МТМО на войските е адаптирането ѝ към икономическите възможности на страната, променящата се структура на въоръжените сили и бъдещото интегриране в Европейската и Евроатлантическата система за сигурност.

2.7. Основни оперативни и бойни възможности на въоръжените сили

Въоръжените сили на Република България се изграждат и подготвят в параметри и структури, определени във Военната доктрина, а формите за тяхното използване се определят от Военната стратегия на Република България и доктрините на видовете въоръжени сили. Създаваните функционални структури и формираните на тяхна база групировки позволяват изпълнението на задачите по защита на териториалната цялост на страната с отчитане на военностратегическата среда, степента и интензитета на възможните военни заплахи в краткосрочен и средносрочен план.

Бойните възможности на Българската армия се измерват с обема от задачи, които тя е в състояние да изпълни при конкретни условия на обстановката и се формират от човешките и ресурсните параметри, които определят способността на войсковите единици да изпълняват поставените задачи.

Основни критерии, определящи тези параметри, са степента на окомплектоване на боеготовите формирования с личен състав, въоръжение и техника, осигуреността с материални средства; качеството на подготовка на командния състав, ефективността на осигуряването и управлението и степента на мобилност на войските и силите.

На осигуряването на адекватни бойни възможности са подчинени структурното и оперативното изграждане на Българската армия. Най-значителен обем от задачи въоръжените сили решават в случай на ескалиране на военнополитическа криза и възникване на пряка заплаха за националната сигурност и териториалната цялост на страната. В този случай въоръжените сили активизират системата за ранно предупреждение, бързо реагиране и управление; прикриват държавната граница, въздушното пространство и прилежащата морска акватория на застрашения театър на военните действия (ТВД); увеличават адекватно силите и групировките си за съдържане и отбрана и осъществяват оперативно, а при необходимост и стратегическо развързване.

Бойните възможности на Българската армия ще нарастват във времето с подобряване и

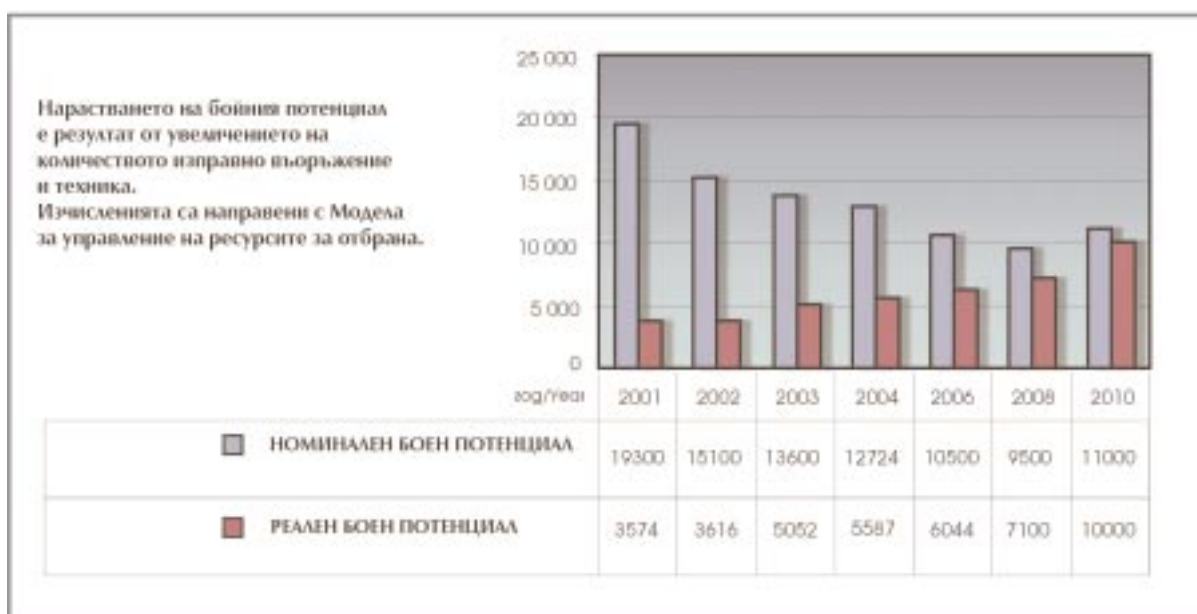
- достигане на оптимални стойности на формиращите ги параметри:
- поетапно възстановяване на боеспособността на войските и силите;
 - модернизиране на основните типове въоръжение и бойна техника, увеличаване на експлоатационния им ресурс и попълване на некомплекта с нова съвременна техника;
 - поддържане на стройна организация на привеждане на войските от мирно на военно положение и постепенното професионализиране на Българската армия;
 - повишаване на оперативната и бойната подготовка на командирите, щабовете и войските чрез повишаване на интелектуалното ниво и професионалната подготовка на личния състав;
 - оптимизиране на функционалността и повишаване на ефективността на системата за информация, разузнаване и предупреждение;
 - повишаване на оперативността, надеждността и устойчивостта на системата за управление и внедряването на съвременни технически системи и средства за свързка и автоматизация;
 - усъвършенстване на системата за МТМО;
 - повишаване подготовката на националното стопанство, територията на страната и населението за отбрана.

По-големите инвестиционни разходи, като процент от военния бюджет и като абсолютна сума и запазването на тенденцията за тяхното увеличаване в дългосрочен период ще позволи да се поддържа по-голям процент изправно въоръжение и техника, което заедно с повишаването на подготовката на личния състав ще доведе до достигане на около 80% от ефективния боен потенциал по военно-техническо ниво на въоръжението и техниката – норма, която е близка до тази на страните, членки на НАТО.

Анализът на възможностите за изменение на бойния потенциал на Българската армия по години на базата на очакваното икономическо и финансово осигуряване на отбраната, показва осезателното му нарастване след 2002 г., когато се предвижда увеличение на средствата за възстановяване на неизправното въоръжение и техника и учебно-бойна подготовка (фиг. 2).

БОЕН ПОТЕНЦИАЛ НА БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ

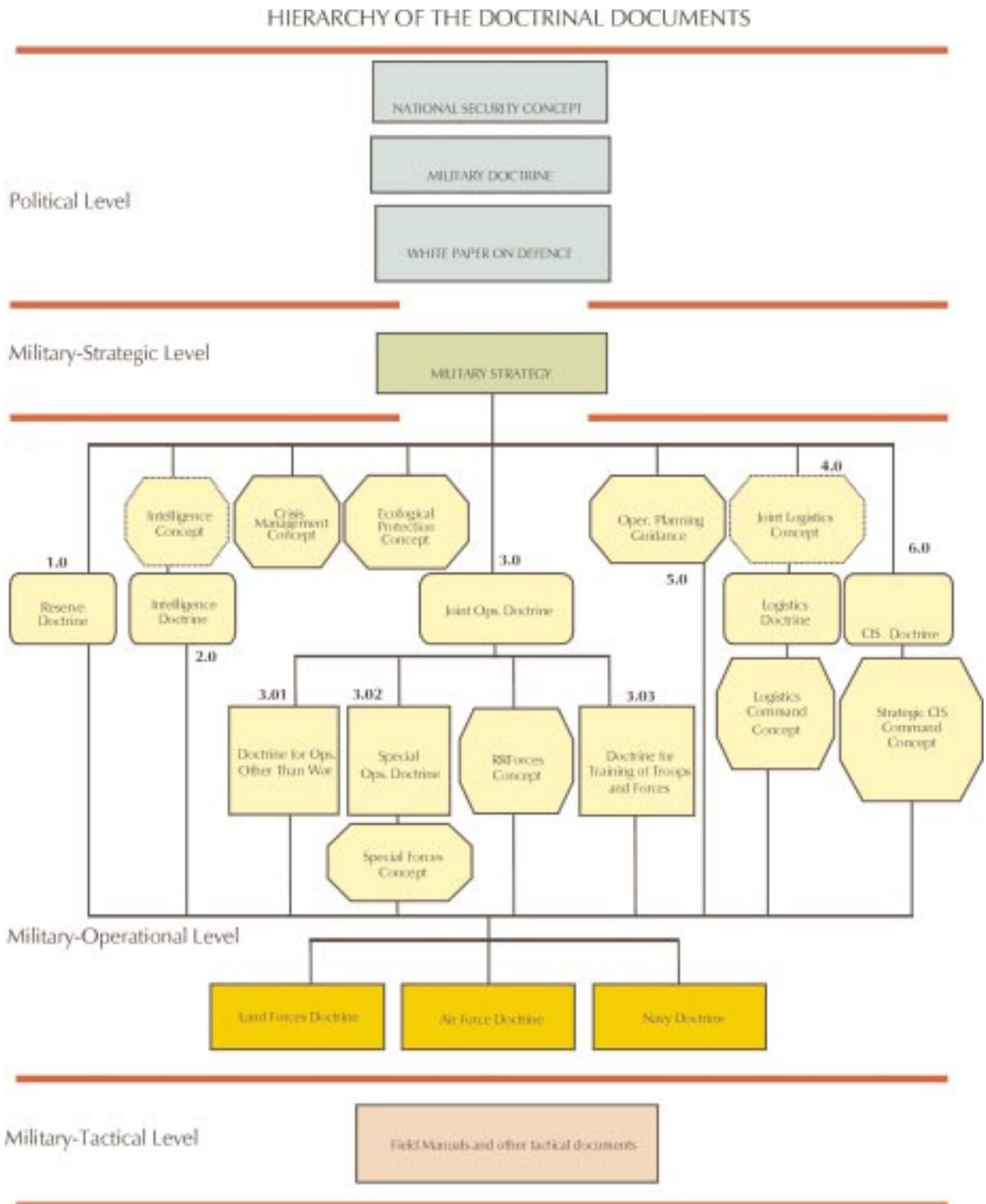
Фигура 2

2.8. Система за обучение и подготовка на войските и силите

2.8.1. Военна стратегия и доктрини на войските и силите (схема 12)

Изпълнението на функциите и задачите на въоръжените сили за постигане на целите на военната сигурност на страната е подчинено на Военната стратегия, която съчетава в се-

бе си мерки за активно формиране на благоприятна международна среда, за управление на кризи с различен характер и за отбрана на страната.

По своя характер Военната стратегия на Република България е с отбранителен, отговарящ и балансиран характер, като главно съдържание на стратегическите концепции е провеждането на структурна реформа във въоръжените сили и оптимизиране на състава им за ефективно изпълнение на възложените им функции и задачи, привеждане на

структурата на въоръжените сили и регламентиране на тяхното използване в съответствие с измененията на военнoстратегическата среда, финансово-икономическите и демографските възможности на страната и с изискването за постигане на висока степен на оперативна съвместимост със силите на НАТО.

Приемането на Военната стратегия на Република България има важна роля сред основополагащите документи за националната сигурност и за постигането на оперативна съвместимост с НАТО. Военната стратегия е разработена в съответствие с измененията на военнoстратегическата среда, резултатите от Прегледа на структурите на силите по Цел на партньорството PG G 0028 и актуализирането на План 2004.

Възгледите и принципите за изграждането, развитието, подготовката, използването и управлението на видовете въоръжени сили са регламентирани в съответните концепции и доктрини, които отразяват определените им от Военната доктрина и Военната стратегия на Република България място, роля и задачи.

2.8.2. Система за подготовка на войските и силите

Системата за подготовка на Българската армия включва подготовка на офицерите, щабовете, войските и силите. Тя се провежда въз основа на плановете за работа на щабовете във всички звена. В тях ежегодно се определят формите, последователността, времето и темите за провежданите мероприятия в съответствие с отпуснатите финансови и материални средства.

Основни форми на подготовка на командирите и щабовете са: оперативни сборове; командирски занятия; щабни тренировки; командно-щабни учения; компютърно-подпомагани учения; учения с войски и военни игри. Щабовете от тактическите звена се обучават и на тактическите, тактико-специалните и специалните учения и занятия.

За достигане целите на оперативната съвместимост и адаптиране към нашите условия на стандартизационните документи и процедури на НАТО за работа на щабовете, се увеличава относителният дял на компютърно подпомаганите учения, с което се постига висока ефективност на подготовката при значително по-малък разход на средства.

В поделенията на Българската армия подготовката на частите и подразделенията се провежда под ръководството на непосредствените командири в рамките на комплексни тренировки, тактико-строеви, тактически и тактико-специални занятия и учения с приоритет на онова звено, което е основната самостоятелна бойна единица в отделните родове и специални войски.

Ученията се провеждат в условия, близки до бойните, на комплексни теми и с привличане на подразделения, части и съединения от другите видове въоръжени сили, родове

и специални войски.

Мобилизационната подготовка на командирите, щабовете, войските, резерва, военните окръжия, държавния и стопанския ръководен състав се изразява в провеждането на тренировки, мобилизационни игри, мобилизационни учения и сборове.

В подготовката на войските и силите от Българската армия освен традиционните се включват нов вид действия – осигуряване

на безопасността на операциите по предоставяне на хуманитарна помощ и решаване на бежански проблеми, възстановяване на общественя ред, предотвратяване на нарушения по границите, контрол върху спазването на оръжейно ембарго, изпълнение на задачи по ликвидиране на последствия от природни бедствия и промишлени аварии както на национално равнище, така и в международен мащаб.

2.9. Оперативна съвместимост

България осъществява мащабна програма за постигане на оперативна съвместимост с въоръжените сили на страните, членки на НАТО.

Основните области, в които са съсредоточени усилията за повишаване на оперативната съвместимост, са езиково обучение, комуникации, щабни процедури, топогеодезическа основа и логистика.

Създадени са предпоставки за определяне на подходите в модернизацията на въоръжените сили и е поставено началото на изпълнение на програма за възстановяване на техническите параметри и модернизиране на въоръжението и техниката на съединенията, частите и подразделенията, с изпълнението на която ще се повиши тяхната оперативна съвместимост с въоръжените сили на страните, членки на Алианса.

Участието на български подразделения в ръководени от НАТО операции по поддържане на мира показва, че подразделенията в състава на СФОР и КФОР са в състояние успешно да изпълняват задачи и да действат в многонационална среда.

България договори с Алианса изпълнението на пакет от така наречените Цели за партньорство, което ще доведе до съществено повишаване нивото на оперативна съвместимост на въоръжените сили с тези на страните, членки на пакта.

Привеждането на част от националната инфраструктура за осигуряване на поддръжка от страната домакин също е изключително важен елемент от подготовката за участие в съвместни многонационални операции.

Въпреки значителните си постижения съществуват редица проблеми на оперативната съвместимост като един от най-значимите е езиковата подготовка на личния състав на въоръжените сили.

2.10. Военната реформа

"Актуализираният план за организационно изграждане на Въоръжените сили на Р България до края на 2004 г." определя количествените и качествените характеристики на въоръжените сили. Те трябва да бъдат:

- адекватни на стратегическата среда и характера на съвременните предизвикателства;
- осигуряващи най-добрата отбрана в рамките на ресурсите, които страната може да си позволи;
- резултатно подкрепящи политиката на правителството за присъединяване към НАТО и ЕС и за споделяне усилията на международната общност за поддържане на мира и стабилността.

Планът предвижда радикални мерки за освобождаване на Министерство на отбраната от несвойствени дейности и концентриране върху изграждане, поддържане и ефективно функциониране на въоръжените сили. Той акцентира върху развитие на международното военно сътрудничество с цел ускоряване на реформата и реализиране на национален принос към мира и сигурността.

Оптимизирането на числеността и структурата на Българската армия беше базова плоскост за развитие на всички останали нейни количествени и качествени характеристики. То беше реализирано след детайлни аналитични разчети на бойните възможности на армията и ресурсните възможности на страната.

С помощта на методите на математическото моделиране, използвайки Модела за управление на ресурсите за отбрана, бяха определени необходимият числен състав в мирно време, степента на комплектуване с въоръжение и техника, необходимите запаси от материални средства. Прогнозирани бяха възможностите за модернизация и превъоръжаване, степента и темповете на очаквано нарастване на бойната готовност и боеспособността като функция на ресурсите и структурните промени в Българската армия.

Изследването на различни варианти на численост на Българската армия показва, че реализирането на модела, съответстващ на мирновременна численост 45 000 военнослужещи, би удовлетворило изпълнението на задачите от въоръжените сили в мирно време и в условията на криза, би създавало условия за мобилизиране на необходимия контингент за военно време и би позволило България да участва успешно с контингенти в многонационални операции в подкрепа усилията на международната общност за поддържане на мира и сигурността на континента.

Свеждането на Българската армия до тази численост същевременно цели фокусирането на ресурсите и усилията върху изграждането на "действаща армия" и създаването на ефективни, модулни, компактни, маневрени и боеспособни, относително самостоятелни и всестранно осигурени структури, способни да осъществяват отбраната на страната и да бъдат равностоен партньор в международното военно сътрудничество и интеграция.

Такава армия осигурява подходящи условия за служба и живот и условия за трайна и резултатна мотивация на личния състав за пълна изява на неговите интелектуални и професионални възможности в сферата на изграждането на отбраната и въоръжените сили. Реформата в Българската армия по План 2004 се извършва в три етапа, първият от които завърши през 2000 г.

Настоящият, втори етап (2001-2002) се характеризира с реорганизация на щабовете на корпуси и на съединенията на Сухопътни войски, базите и поделенията от състава на ВВС и ВМС, част от комплекта на ГЩ и системата за материално-техническо и медицин-

ско осигуряване (МТМО).

През третия етап (2003-2004) завършва структурната реформа и се усвояват новите организационно-щатни структури на Българската армия.

През втория и третия етап от изпълнението на План 2004 се осъществява и необходимата подготовка на структурите на силите и бъдещите планове за развитие на Българската армия в периода до 2010-2015 г.

ЧАСТ ТРЕТА

ЧОВЕШКИЯТ ФАКТОР В ОТЪРАНАТА

ЧОВЕШКИЯТ ФАКТОР В ОТБРАНАТА

3.1. Правен статут на военнослужещите и гражданските лица в системата на отбраната

Военната доктрина на Република България определя човешките ресурси като най-важен елемент на въоръжените сили. Правителството създава условия и гаранции за задоволяване потребностите на ангажираните във въоръжените сили български граждани в съответствие със значимостта и спецификата на изпълняваните от тях задачи по отбраната, както и оптимални възможности за социална адаптация на освобождаваните вследствие на реформата.

Личният състав на Министерството на отбраната се състои от военнослужещи и граждански лица със специфичен статут, регламентиран в съществуващата нормативна база. Характерна позитивна институционална особеност на въоръжените сили е високата степен на интегриране на етноси, малцинства и вероизповедания.

3.1.1. Военнослужещи

По своето правно положение военнослужещите са кадрови и наборни. Кадровият личен състав включва офицери, сержанти, курсанти и войници. Кадровите военнослужещи изпълняват кадровата военна служба като професия във въоръжените сили. На кадрова военна служба се приемат български граждани, отслужили наборната си военна служба (не се отнася за жените) и които да не са по-възрастни от 40 години - за офицерите, 35 години - за сержантите и 30 години - за войниците. На определени от министъра на отбраната длъжности на кадрова военна служба могат да бъдат приемани и жени.

Наборната военна служба е задължителна за всички навършили 18 години мъже, граждани на Република България. Пределната възраст за наборна военна служба е 30 години. Продължителността на службата е 9 месеца, а за завършилите висше образование - 6 месеца. Воинските задължения за наборна военна служба могат да бъдат заменени с алтернативна служба.

Българските граждани, постоянно живеещи в чужбина, не се освобождават от наборна военна служба само на това основание.

Постепенното преминаване от наборна към кадрова военна служба в Българската армия се обуславя от световните тенденции в тази насока и несъмненото професионално превъзходство на кадровия войник над наборния. Ограничената продължителност на военната служба и във връзка с това невъзможността за подготовка на наборния личен състав да експлоатира и поддържа сложната бойна техника, както и ангажиментите на страната по поддържане на мира и сигурността в региона правят този избор безалтернативен.

Българската армия се стреми към напълно професионален модел през 2010 г. През 2004 г. се очаква постигане на съотношение 39%:61% за кадрови към наборни войници, а през 2007 г. съотношението ще бъде съответно 56%:44%. Приоритетно пълна професионализация се предвижда за Силите за развърщане.

Правният статут на военнослужещите включва правата, задълженията и ограниченията на правата им регламентираните със Закона за отбраната и Въоръжените сили на Република България. Статутът на военнослужещи, изпълняващи военна служба на територията на друга държава, се определя в съответствие със закона и със сключения международен договор, по който Република България е страна.

Кадровите военнослужещи не могат да изпълняват друга държавна служба. Несъвмес-

тими с кадровата военна служба са търговската дейност, участието в управителни и контролни органи на търговски дружества (освен когато е възложено служебно), работата по трудово правоотношение и по граждански договор с изключение на преподавателска, медицинска, научноизследователска и друга творческа дейност. Не се смятат за търговска дейност притежаването на акции в акционерни дружества и участието в земеделски кооперации.

Законът признава и гарантира правото на кадровите военнослужещи да се кандидатира и да бъдат избирани за президент и вицепрезидент, народни представители, общински съветници и кметове. Военнослужещите, регистрирани като кандидати за изборни органи на политически партии и коалиции се освобождават от военна служба, а избраните за народни представители и кметове от независими листи се считат в неплатен отпуск за времето на мандата. Статутът на военнослужещите на наборна военна служба е несъвместим с представителен или избран мандат.

Кадровите военнослужещи могат да се сдружават на професионална основа. Те обаче нямат право да членуват в синдикални и политически организации, партии, движения и коалиции с политически цели, както и да предприемат действия по служба, с които да нарушават политическата си неутралност. Те не са длъжни да декларират политическите, религиозните и идеологическите си убеждения.

Лицата, постъпващи на наборна военна служба и военнослужещите от резерва, извикани на учебно-мобилизационни сборове, също прекратяват за срока на службата членството си в политически партии, движения и коалиции.

Военнослужещите са свободни да изповядват религиозни убеждения и да участват в религиозни обреди и обединения извън районите на военните поделения и обекти, но не могат да извършват религиозна или атеистична пропаганда при изпълнение на служебните си задължения, както и да отказват изпълнението на тези задължения по религиозни мотиви. Не се допуска създаването на религиозни общности в районите на военните поделения и обекти.

3.1.2. Резерв

Резервът е предназначен за доокомплектоване до щатове за мирно и военно време на войсковите единици от въоръжените сили.

По степен на готовност резервът се дели на **постоянен и мобилизационен**. Постоянният резерв се състои от подбрани на договорна основа резервисти, предназначени за доокомплектоване на отделни длъжности от щатове за мирно време на Активните сили. Мобилизационният резерв е предназначен за доокомплектоване на формированията до щатове за военно време, за попълване загубите в хода на операциите и за развърщане на военновременни формирования. Той включва българските граждани, изслужили срока на наборната военна или алтернативна служба; уволнените от кадрова военна служба военнослужещи; неслужилите наборна военна или алтернативна служба мъже – годни за военна служба, и жените, заведени на военен отчет по специалности, необходими за нуждите на въоръжените сили.

Подготовката на мобилизационния резерв се осъществява в различни форми, по-съществени от които са учебно-мобилизационните сборове, мобилизационните тренировки и мобилизационните учения.

Резервистите може да бъдат повиквани веднъж в годината за не повече от 20 денонощия за участие в учебно-мобилизационни мероприятия. Те могат да бъдат привлечани в курсове за придобиване на специалност и повишаване на квалификацията за срок от 30 до 90 денонощия веднъж на 5 години.

Възприемайки в съответствие със световните тенденции и икономически възможности на страната ниско ниво на мирновременния състав на въоръжените сили, Министерството на отбраната отчита нарастващата роля на резерва и отдава необходимото значение на процеса на набиране, поддържане и обучение на тази важна за боеспособността на съединенията, частите и подразделенията категория военнослужещи.

3.1.3. Граждански лица

Гражданските лица в Министерството на отбраната се назначават в съответствие със Закона за отбраната и Въоръжените сили на Република България, Закона за държавния служител и Кодекса на труда.

Наличието на граждански лица в системата на отбраната е елемент от реализирането на интегрирания военно-граждански модел на Министерството на отбраната.

Законът за отбраната и Въоръжените сили на Република България предвижда ограничения на правата и личните свободи на гражданските лица в Министерството на отбраната и въоръжените сили. Въпреки че не са лишени от правото да членуват в политически партии, те са ограничени в упражняването му. Гражданските лица се задължават да не осъществяват

вяват политическа дейност по месторабота и да не изразяват политически възгледи в работно време и във военните поделения и обекти. Законът за отбраната и въоръжените сили на Република България лишава гражданските лица от право на стачка. Същевременно те се ползват с някои от правата на кадровите военнослужещи.

Гражданските лица могат да създават и да членуват в синдикални организации, които да представляват и защитават интересите им пред държавните органи по въпросите на служебните и осигурителните отношения, жизненото равнище и други проблемни области.

3.2. Възможност за професионално развитие

Държавата гарантира на кадровите военнослужещи кадрово развитие, изразяващо се във възможност за последователно заемане на длъжности в зависимост от условията на сключения с тях договор, професионалната им квалификация, физическо състояние и резултатите от служебната им дейност при зачитане интересите на военната служба и на самите военнослужещи.

Кадровите военнослужещи се повишават в звание последователно, като условие за повишаване в следващо военно звание е назначаването на по-висока длъжност, изискваща това звание. С цел натрупване на професионален опит и развитие на кариерата са въведени минимален срок за престояване в звание (3 години) и максимален срок за престояване на длъжност (5 години). Заемането на по-висока длъжност е обвързано със задължително престояване на предходните длъжности, в зависимост от спецификата на всяка една от тях. Преди назначаване на следваща длъжност се преминава съответен квалификационен курс. За обогатяване на кариерата и професионалния опит раз местването на кадровите военнослужещи се извършва като се отчита принципът за ротация на кадрите (придобиване на опит за изпълнение на различни длъжности в обхвата на притежаваното военно звание преди назначаване на следващата длъжност).

Ежегодно в Министерството на отбраната се изготвя Регистър на вакантните длъжности, който осигурява прозрачност и гарантира конкурсно начало при назначаване на кадровите военнослужещи. С цел да се намали влиянието на субективния фактор при издигане на кадровите военнослужещи в длъжност е въведено атестиране, което се извършва от комисиите за разглеждане на служебното положение. Съвместно с атестационната оценка се прави прогноза за длъжностно развитие, като се съблюдава принципът за ротация и се отчита продъл-

жителността на служба в различните гарнизони. Така изградената система позволява удовлетворяване потребностите на въоръжените сили от висококвалифицирани военни кадри, отговарящи на изискванията на високите критерии на европейската интеграция.

В Министерството на отбраната функционира и система за подбор, назначаване и управление на кариерата на гражданските лица. Държавните служители при придобиване на определен стаж се повишават чрез последователно преминаване в по-висок ранг или длъжност. Рангът е израз на равнището на професионална квалификация на държавния служител. Повишаването на професионалната квалификация е условие за предсрочно повишаване в ранг.

Така разработената схема на професионално развитие чрез ротация на кадрите по хо-

ризонтала и вертикала допринася не само за поддържане на администрация и команден състав от високо професионално ниво, а и за все по-пълната им интеграция и приближаване към аналогичен модел на управление на въоръжените сили.

3.3. Качество на живот на хората в отбраната

3.3.1. Социален статус

В съответствие с важността, сложността и трудността на изпълняваните от хората в отбраната задачи са предвидени специални условия за заплащане, осигуряване на качество на живот в поделенията, отпих и възстановяване, социално и здравно осигуряване и пенсиониране, система за образование и квалификация, които създават особен статут на ангажираните в отбраната на страната военнослужещи и граждански лица.

Военнослужещите получават основно месечно възнаграждение в съответствие с присвоеното им военно звание в размери, определени от Министерския съвет по предложение на министъра на отбраната. Месечният размер на възнаграждението се определя на база средномесечната заплата в бюджетната сфера съгласно данните на Национал-

ния статистически институт, както следва: за офицер - не по-малко от 2 средномесечни заплати, за сержант - не по-малко от 1,3 средномесечна заплата, и за войник - не по-малко от 1 средномесечна заплата.

На кадровите военнослужещи се изплаща допълнително възнаграждение за продължителна служба върху основното месечно възнаграждение в размер 2 % за всяка година трудов стаж, но не повече от 40 %. Изплащат се също допълнителни възнаграждения за специфични или вредни за здравето условия на труд. Могат да се изплащат и награди и възнаграждения за показани годишни резултати.

Право на еднократно парично обезщетение военнослужещите имат в случай на преместване, освобождаване от кадрова военна служба, тежка или средна телесна повреда, причинени при/или по повод изпълнение на служебни задължения. На кадрови военнослужещи, ползващи жилища при условията на свободно договаряне, се изплащат компенсационни суми. Военнослужещи в тежко материално положение могат да бъдат подпомагани с парични средства.

Промените в системата на заплащане в условията на военна реформа се подчиняват на възприетия модел за развитие на кадровите военнослужещи - образованието и квалификацията са основа за присвояване на по-високо военно звание, осигуряващо право за заемане на по-висока длъжност във войсковата йерархия. Реализирането на този модел до 2004 – 2005 г. създава реални предпоставки за определяне на едно компонентно основно месечно възнаграждение за присвоено звание и разработване на нова система от допълнителни възнаграждения, съобразена със спецификата на извършвания военски труд.

Изграждането на модерна професионална армия и привличането на висококвалифицирани кадри са постижими чрез адекватна на икономическите условия система за повишаване мотивацията и подобряване на качеството на живот на хората в отбраната. С цел поддържане на необходимия социалния статус на военнослужещите и гражданските лица Министерството на отбраната провежда диференцирана по териториален признак жилищна политика. Нейната същност се изразява в изграждането на жилища върху терени, собственост на Министерството на отбраната, и създаването на фондове за жилищно осигуряване на кадровите военнослужещи след освобождаването им от кадрова военна служба. Кадровите военнослужещи и гражданските лица могат да закупят едно жилище от военно-жилищния фонд през целия срок на службата, ако са прослужили не по-малко от 10 години във въоръжените сили.

Жилищната политика на Министерство на отбраната е съобразена и със специфичните условия и нужди при предислоцирането на поделенията и с перспективата за про-

фесионализация на въоръжените сили.

3.3.2. Здравно осигуряване

Функционалната среда и характерът на дейностите във въоръжените сили налагат създаването на безопасни и здравословни условия за работа на военнослужещите и гражданските лица по време на ежедневната им служба.

Съгласно Закона за отбраната и Въоръжените сили на Република България и Закона за държавния служител, задължително, за сметка на държавния бюджет се извършва здравно осигуряване на кадровите военнослужещи и гражданските лица в системата на отбраната. Задължителни са и застраховките със средства от държавния бюджет срещу зло-

полука, настъпила при/или по повод изпълнение на служебните задължения.

Министерството на отбраната в качеството си на работодател може да участва при избора на здравноосигурителен фонд за допълнително здравно осигуряване и да поема ангажимент за внасяне на вноски за допълнително здравно осигуряване на лицата, работещи при рискови и вредни за здравето условия. Допълнителното здравно осигуряване, касаещо целия личен състав на въоръжените сили, се осъществява чрез допълнително осигуряване на ограничен кръг рисков състав (летци, парашутисти, водолази), като постепенно кръгът се разширява с разчет да обхване всички военнослужещи и граждански лица в Министерството на отбраната до 2010 г. Кадровите и наборните военнослужещи по време на службата си се осигуряват с безплатно медицинско обслужване в лечебните заведения на Министерството на отбраната (Военномедицинска академия, болничните бази за активно лечение в Пловдив,

Варна, Сливен и Плевен).

Възстановяване на здравословното състояние на военнослужещите се осъществява в базите по балнеология, рехабилитация и профилактика в Банкя, Хисар и Поморие. Министерството на отбраната отчита степента на влияние на здравословното състояние на военнослужещите върху моралния дух, бойната готовност и боеспособността на войсковите единици и ще продължава да полага грижи за подобряване на здравно-медицинското обслужване на личния състав на въоръжените сили.

3.3.3. Социално подпомагане

Министерството на отбраната извършва дейности по социалното подпомагане на военнослужещите, пенсионираните военнослужещи, военноинвалдите и другите

пострадали при/или по повод отбраната на страната, както и на членовете на военно-патриотичните организации. Създадена е необходимата нормативна база и организация за отпускане на месечни, еднократни и периодични помощи, насочени към гарантиране на определен диференциран базов минимален доход. Финансови помощи се осигуряват и за посрещане на разходи

при болест, злополука, продължителна безработица, при стихийни бедствия и аварии, довели до загуба на имущество и други. В настоящия момент се подпомагат 3% от личния състав на наборна военна служба.

Във връзка с тенденцията за нарастване относителния дял на представители на малцинствени групи в състава на въоръжените сили се набират социологически данни за наборниците, които по силата на конкретно стекли се обстоятелства попадат в кръга на лицата с тежко материално положение. Тази информация позволява по-прецизно прогнозиране и планиране на средствата от бюджета на Министерството на отбраната, необходими за отпускане на парични помощи.

Министерството на отбраната оказва помощ и съдействие на военно-патриотичните съюзи, обединяващи в себе си лица, годни за служба в резерва, и лица, преминали възрастовата граница за изпълнение на воински задължения. Осигуряват се наеми за помещения за осъществяване на общественополезна патриотична дейност и социални мероприятия.

3.3.4. Социална адаптация

Министерството на отбраната изпълнява програма за преквалификация и социална адаптация на кадровите военнослужещи, подлежащи на освобождаване от военна служба в партньорство с неправителствените организации "Сдружение за гражданска адаптация" и фондация "Ресурсен център на неправителствените организации в България". Изпълнението на програмата стартира през 2000 година с откриването на Центъра за преквалификация и социална адаптация (ЦПСА) в София, а впоследствие и в Пловдив, Сливен и Велико Тър-

ново. Кадровите военнослужещи, потърсили услугите на ЦПСА по проблемите на преквалификацията, получават консултации по професионално ориентиране и избор на курс за преквалификация.

Резултатите от дейността на центрoвете са отразени в таблица 1.

Таблица 1

ДЕЙНОСТ НА ЦЕНТРОВЕТЕ ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЯ И СОЦИАЛНА АДАПТАЦИЯ

ПОКАЗАТЕЛИ	април 2000 - декември 2001
Общо посетили Центровете за преквалификация и социална адаптация (ЦПСА)	5 444
Брой регистрирани	2 336
Посетили ЦПСА за информация	1 078
Посетили ЦПСА два и повече пъти	2 032
Оказана помощ при подготовка за работа	425
Преминали мотивационен курс	1 277
Проведени юридически консултации	339
Насочени към курсове за преквалификация	1 187
Насочени към конкретна работа	897
Започнали работа	415
Осъществени срещи с работодатели	526
Работни контакти с бюра по труда и агенции по човешки ресурси:	202
Посетени подразделения	294

3.3.5. Пенсионно осигуряване

Кадровите военнослужещи са задължително осигурени за всички осигурени социални рискове по реда на Кодекса за задължителното обществено осигуряване, като осигурителните вноски са за сметка на държавния бюджет. При освобождаване от кадрова военна служба кадровите военнослужещи получават еднократно парично обезщетение в размер на толкова брутни месечни възнаграждения, колкото прослужени години имат, но не повече от 20.

Те придобиват право на пенсия при уволнение, независимо от възрастта им, при 20 години трудов стаж, от които две трети да са действително прослужени на кадрова военна служба. Прослужилите 15 години на длъжности от летателния състав, екипажите на подводните съдове и водолазният състав придобиват право на пенсия при уволнение независимо от възрастта им.

Допълнителното доброволно пенсионно осигуряване на кадровите военнослужещи с участието на Министерството на отбраната като работодател е част от общата схема на развитие на държавната политика за допълнително доброволно осигуряване.

3.3.6. Отдых и възстановяване

Кадровите военнослужещи имат право на платен годишен отпуск в размер на 30 работни дни и допълнителен платен годишен отпуск в размер на един ден за всяка прослужена година, но не повече от 20 работни дни. Кадровите военнослужещи жени имат право на отпуск поради бременност, раждане и осиновяване, за отглеждане на малко или болно дете.

Военнослужещите на наборна военна служба имат право на 15 календарни дни домашен отпуск при 9 месеца военна служба и на 10 календарни дни домашен отпуск при 6 месеца военна служба за целия срок на службата, който се зачита за военна служба.

За възстановяване и отдых кадровите военнослужещи и гражданските лица използват военномедицински, санаториални и профилактични, почивни и спортни заведения на Министерството на отбраната. Базите ("Флотилия", "Несебър", "Сарафово", "Созопол", "Рибарица", "Пампорово", "Боровец", "Олимп", "Говедарци" и "Чайка") предоставят възможност за семейна, групова и индивидуална почивка, специализирана почивка за деца, лечебно-оздравителни програми и балнеолечение, тренировъчни лагери за спортисти, високопланински и ловен туризъм.

В съществуващата спортна база се реализират спортната и спортно-възстановителна та дейност на личния състав, провеждат се състезания от регионално, национално и международно значение и мероприятия, организирани от Международния съвет за военен спорт.

3.3.7. Образование и квалификация

Едни от основните приоритетни дейности на Министерството на отбраната са придобиването на образование и повишаването на квалификацията на военнослужещите и гражданските лица.

Системата на военното образование дава възможност за последователно придобиване на всички образователно-квалификационни степени на висше образование. Тя е универсална и осигурява възможност за длъжностна, целева, допълнителна и чуждоезикова квалификация на всички нива на професионалното развитие.

Военнослужещите придобиват образованието си и повишават квалификацията си във

военни и граждански училища в страната и чужбина.

Изискванията за образователен ценз и ниво на квалификация са определящи за длъжностното развитие на кадрите военнослужещи и гражданските лица, а придобиването на по-висока квалификация е условие за повишаване в длъжност.

Съгласно тези изисквания офицерите започват кариерата си след придобиване на висше образование на образователно-квалификационна степен "бакалавър" във военно или гражданско висше училище (за специалности, които не се изучават в Националното висше военно училище). За заемане на определени длъжности се изисква образователно-квалификационна степен "магистър", която се получава във Военна академия в страната или в чужбина.

Високи изисквания за образование и квалификация се поставят и при кандидатите за кадрови сержанти. За тази категория приоритетно се подбират кандидати от кадрите войници, притежаващи средно образование с определена квалификация.

Интеграционният процес наложи още един съществен приоритет в квалификацията на

личния състав - чуждоезиковата подготовка. Тя има решаващо значение за осигуряване на изискванията за оперативна съвместимост, чийто основен елемент е комуникативната способност в многонационална среда. Ежегодно се организират сесии за сертифициране на кадрови военнослужещи и граждански лица съгласно споразумението за стандартизация познанията по чужд език в НАТО - STANAG 6001 (схема 13).

Схема 13

Чужд език	Всичко	1111	1111>2222	2222	2222>3333	3333	3333>4444	4444
Английски	1509	199	611	252	307	79	50	3
Френски	284	102	7	127	3	42	3	0
Немски	251	104	13	100	17	17	0	0
Руски	225	11	30	91	16	51	5	13
Гръцки	103	29	24	33	3	11	1	2
Турски	94	40	10	25	7	4	0	0
Сръбски	41	10	10	19	1	1	0	0
Румънски	22	8	2	9	0	3	0	0
Общо	2529	503	723	656	354	208	67	18

Националната военнообразователна система, призвана да осигури квалифицирани кадри за въоръжените сили, развитие на военната наука и провеждане на научни и приложни изследвания за отбраната се базира на Висшето военно общовойсково училище "Васил Левски", Висшето военно училище за артилерия и противовъздушна отбрана "Панайот Волов", Висшето военновъздушно училище "Георги Бенковски", Висшето военноморско училище "Н. Й. Вапцаров", Военна академия "Г. С. Раковски" и Военномедицинска академия.

Завършилите висшите военните училища придобиват диплома за висше образование с образователно-квалификационна степен "бакалавър" по военна и гражданска специалност.

Реформата във военното образование предвижда в близка перспектива интегрирането на три от военните училища - "Васил Левски", "Панайот Волов" и "Георги Бенковски" в Национален военен университет.

Поради специфичния характер на обучението и международния си престиж ВВМУ "Н. Й. Вапцаров" запазва своята самостоятелност.

Военна академия "Г. С. Раковски"

Във Военна академия "Георги Стойков Раковски" се обучават офицери за придобиване на образователно-квалификационна степен "магистър" и образователна и научна степен "доктор". В академията се обучават и повишават квалификацията си офицери и граждански лица, работещи в структурите на Министерството на отбраната, Генералния щаб и видовете въоръжени сили. Тук се провежда и военна подготовка на ръководители от държавната и местната администрация.

Структурата на академията включва Оперативно-тактически факултет, департамент "Национална сигурност и отбрана", департамент "Оперативна съвместимост", Център за следдипломна квалификация и Институт за перспективни изследвания на отбраната.

Развитието на новите информационни технологии позволи използването на световната Cisco програма за обучение (Cisco Networking Academy Program, CNAP). Създадената Cisco академия е изградена и функционира в рамките на Института за перспективни изследвания за отбраната във ВА "Г. С. Раковски".

Военната академия представя Република България в Консорциума на военните академии и институтите за изследване на сигурността.

Реформата във военното образование цели привличането на висококвалифицирани кадри в системата на националната сигурност, на които да се предложат условия за професионално усъвършенстване и пълна реализация на интелектуалните им възможности.

Във Военномедицинска академия се организират курсове за повишаване на квалификацията на медицинския персонал от въоръжените сили, разработват се значими научноизследователски теми и програми за превенция и лечение на злоупотребите с психоактивни вещества.

Високото професионално ниво на медицинския персонал на академията, както и обучението на част от специалистите във военномедицински центрове на НАТО позволява хармонизиране на здравно-медицинското обслужване на въоръжените сили с това на страните, членки на съюза.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

РЪКОВОДСТВО НА ОТБРАНАТА

РЪКОВОДСТВО НА ОТБРАНАТА

4.1. Национални принципи и механизми на взаимодействие при разработването и провеждането на отбранителната политика

Опорните стълбове, върху които се крепи политиката за сигурност на Република България в съвременните условия, са сътрудничеството, интеграцията, икономическата стабилност и поддържането на модерен военен потенциал. Процесите на сътрудничество и интеграция са насочени към формирането на благоприятна среда за сигурността, което пряко рефлектира върху характера на българската военна политика.

Военната политика е тази част от отбранителната политика, която се осъществява чрез използването под различни форми, на потенциала на въоръжените сили. Тя има за цел гарантиране на суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитата на териториалната ѝ цялост, предотвратяването на конфликти и подготовка за участие в управление на кризи. Нейното реализиране е възможно чрез изграждане на модерни, боеспособни, оперативно съвместими въоръжени сили, способни да ускорят интеграцията на България в НАТО и Европейския съюз.

4.2. Институции и органи за управление на отбраната

Конституцията и законите на страната определят правомощия при ръководството на отбраната на Народното събрание, президента на републиката, Министерския съвет, министъра на отбраната и началника на Генералния щаб на Българската армия.

Сред правомощията на **Народното събрание** са обявяването на война и сключването на мир, обявяването на военно или друго извънредно положение, изпращането и използването на български въоръжени сили извън страната, както и пребиваването или преминаването на чужди въоръжени сили през българска територия, ратифицирането и денонсирането на международни договори с военен характер. От изключителната компетентност на законодателния орган на страната са приемането на дългосрочни програ-

ми за развитието на въоръжените сили, определянето на общата им численост и средствата от държавния бюджет.

Дейността на върховния главнокомандващ на въоръжените сили – президента, в областта на отбраната и въоръжените сили се подпомага от секретар по националната сигурност и военен секретар.

Консултативният съвет за национална сигурност, оглавяван от президента при участието на представители на правителството и всички парламентарно представени политически сили на свои заседания обсъжда въпроси от най-съществено значение за сигурността на страната.

Министерският съвет осъществява общото ръководство на въоръжените сили, носейки отговорност за тяхното изграждане, подготовка, всестранно осигуряване и поддържане в бойна и мобилизационна готовност. Законът за отбраната и въоръжените сили на Република България и Концепцията за национална сигурност конкретизират спектъра от правомощия на Министерския съвет. В изпълнение на основната си задача по ръководство и осъществяване на военната политика правителството приема нормативни актове и важни за дейностите на въоръжените сили планиращи документи.

Към Министерския съвет функционира Междуведомствен съвет по въпросите на военнопromишления комплекс и мобилизационната готовност на страната.

Министърът на отбраната е непосредствено отговорен за провеждането на държавната политика във въоръжените сили, за ръководството на Министерството на отбраната и осъществяването на граждански контрол върху въоръжените сили. Той ръководи планирането на отбраната, кадровата, социалната, образователната, здравната и информационната политика, разпределянето на бюджета за Министерството на отбраната, стопанисването и управлението на държавните военни имоти. Министърът на отбраната представлява министерството пред трети лица, осъществява международното сътрудничество в областта на отбраната и ръководи българските военnodипломатически служби. Под прякото ръководство на министъра са и службите, осигуряващи информация в интерес на отбраната, както и звената, отговорни за реда, сигурността и опазването на държавната и служебната тайна във въоръжените сили.

При формулирането и разработването на конкретни решения за реализиране на правителствената политика в областта на отбраната и изграждането на въоръжените сили министърът на отбраната се подпомага от Политически кабинет.

В правомощията на министъра на отбраната влизат присвояването на първо офицерско звание, повишаване и понижаване в звание, приемане и освобождаване от кадрова военна служба на офицерите от въоръжените сили.

Други министерства и ведомства

Министерството на външните работи поддържа отношения на политически диалог и сътрудничеството с други държави, осигурявайки среда на устойчива сигурност чрез разрешаване на спорни въпроси със средствата на дипломацията.

В съответствие с Програмата за подготовка и присъединяване на Република България към НАТО е създаден механизъм за планиране, координиране и контрол на изпълнението на дейностите между Министерството на отбраната и Министерството на външните работи. В основата на този механизъм е Междуведомственият комитет за интеграция в

НАТО, който осъществява цялостен преглед на съвместимостта между нормативната

уредба, структурите и механизмите на функциониране на политическата, военнополитическата, военотехническата и военнопромишлената области в Република България и тези в НАТО. Междуведомственият комитет е председателстван съвместно от министъра на външните работи и министъра на отбраната. При обсъждането на особено важни въпроси в неговите заседания участие взема министър-председателят на Република България.

Министерството на вътрешните работи изпълнява задачи по подготовката и участието в териториалната отбрана, охраната и контрола на държавната граница, охраната на стратегически и особено важни обекти и предотвратяването на терористични действия. Органите на МВР оказват помощ на населението при ликвидиране на последствията от стихийни бедствия и производствени аварии.

Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната обменят информация, отнасяща се до състоянието на националната сигурност и вътрешната обстановка съобразно функционалната компетентност на съответните структурни звена.

Прерастването на организираната престъпност и тероризма в стратегически заплахи налага съвместното противодействие с използване на високоспециализирани познания в областта на индустриалния мениджмънт, правото, икономиката, финансите.

Министерството на икономиката полага грижи за съхраняване, стабилизиране и развитие на оптимална структура на отбранителната промишленост. Приоритет на министерството и дружествата от отбранителната промишленост са съхраняването, стимулирането и развитието на техния научно-развоен и индустриален потенциал. Концепцията за развитие на отбранителната промишленост се основава на съчетаване на условията на пазарната икономика с потребностите от въоръжение и бойна техника на въоръжените сили и нивото на стандартизация на отбранителната продукция, съобразено с бъдещото членство в НАТО.

Отговорностите на **Министерството на финансите** по отношение на националната отбрана са свързани с разработването на консолидирания държавен бюджет и провеждането на финансовата, бюджетната и икономическата политика на правителството по осигуряването на изпълнението на военната реформа и интеграцията на страната в НАТО и ЕС. Министерството получава, обработва и анализира информацията за финансо-

вото състояние на търговските дружества от отбранителната промишленост с цел поддържане на необходимите военновременни мощности за производство и ремонт на въоръжение и техника за нуждите на въоръжените сили.

Министерството на регионалното развитие и благоустройството, провеждайки държавната политика за регионално развитие, координира изграждането и използването на инфраструктурата с двойно предназначение. Стратегическото географско разположение на България превръща в обект на особен интерес както функциониращата, така и предстоящата за изграждане транспортна, комуникационна и енергийна инфраструктура, предоставяща достъп до алтернативни пазари и източници на ресурси.

Относителната енергийна зависимост на България и процесът на превръщане на енергетиката от затворена система в част от динамично интегриращия се енергиен пазар отредят важна за отбраната роля на **Министерство на енергетиката и енергийните ресурси**, свързана с гарантиране на сигурността на енергоснабдяването и повишаване надеждността на доставките на енергийни ресурси.

Министерството на транспорта и съобщенията организира и ръководи подготовката

на транспорта и съобщенията за работа в условия на кризи. Министерството разработва техническите изисквания към подвижните транспортни средства, проучва и внедрява технологии за товаро-разтоварна дейност на войски, военна техника и товари по стандартите на НАТО. Неговите органи разработват програми за автоматизирано планиране, организиране и управление на военни превози, съвместими с аналогичните системи на Алианса и провеждат консултации с неговите органи по подготовката на транспортната система за използване в условията на криза.

Министерството провежда държавната политика в областта на телекомуникационните и пощенските услуги, по отношение на изискванията на националната сигурност и отбра-

ната. То способства за развитие на специалната инфраструктура на БТК-ЕАД с темпове и качество, съответстващи на тази част от фиксираната мрежа, предназначена за обществени нужди.

Важни функции, свързани с отбраната и сигурността на страната има **Министерството на земеделието и горите**, осигуряващо формиране на резерви и запаси от хранителни продукти и суровини, предназначени за задоволяване на потребностите на въоръжените сили в условията на конфликт или при криза.

Министерството на здравеопазването съвместно с Министерството на отбраната има задължения за поддържане и опресняване на лекарствените средства от резерва и военновременните запаси. За изпълнението на задачите на военновременното здравеопазване, както и за реагиране при кризи Министерство на здравеопазването и Министерството на отбраната определят номенклатурата, вида и количеството на лекарствени средства, медицински инструментариум, апаратура и техника, съхранявани в базите на Главно управление "Държавен резерв и военновременни запаси".

Министерството на околната среда и водите участва в работата на Постоянната комисия за защита на населението от бедствия и аварии към Министерски съвет и в областните комисии.

Дейността на **Министерството на културата** е свързано с утвърждаването на българската културна идентичност и възпитанието на нацията в духа на националните традиции, съвместявайки ги с предизвикателствата на процеса на евроинтеграция.

Министерството на труда и социалната политика има отговорности по организирането на алтернативната служба. По негово предложение Министерският съвет утвърждава списък на работните места и длъжностните наименования за изпълнение на мирновременна алтернативна служба и определя броя на гражданите, които могат да я изпълняват през съответната година.

Министерството на правосъдието извършва анализи на българското законодателство в аспекта на съответствието му с правните инструменти и договорености, които регулират сътрудничеството с НАТО. Министерството осигурява поддържането в готовност на съдебната система за изпълнение на военновременния план.

Министерството на образованието и науката участва в научно-приложни и теоретични разработки в областта на отбраната и сигурността и в развитието и осъвременяването на системата на военното образование.

Държавна агенция "Гражданска защита" осъществява подготовката на населението за действие при бедствия, аварии и катастрофи и ликвидиране на последствията от тях.

4.3. Механизъм за планиране на отбраната

Планирането на отбраната се извършва в зависимост от приетите политически цели и приоритети, ресурсите, с които страната разполага, състоянието на политическата и военностратегическата среда в региона и общите тенденции в сферите на сигурността и отбраната в света. Ясното обвързване на планираните резултати с ресурси, изпълнители и срокове при постоянен преглед, оценка, контрол и прозрачност на разходите за отбрана е неотменимо условие за успех в тази област.

Планирането на отбраната е интегрирано по цели, подходи, ресурси и време и се основава на Концепцията за национална сигурност, Военната доктрина, Военната стратегия и други стратегически концепции, Бялата книга за отбраната, Концепцията за планиране, програмиране и бюджетиране, директивите, плановете и програмите за развитие, подготовка и използване на въоръжените сили, икономиката, населението и отбранител-

ната инфраструктура.

Основен планиращ документ е "Актуализиран план за организационното изграждане на въоръжените сили до края на 2004 г.", който определя в краткосрочна перспектива насоките за развитие на въоръжените сили и създава основа за прогнозиране развитието им в обозримо бъдеще.

В Генералния щаб на Българската армия се разработват планове за подготовката и използването на Българската армия за решаване на задачите, произтичащи от Военната доктрина и интеграционните приоритети на страната.

4.3.1. Планиране на бюджета

С въвеждането на Системата за планиране, програмиране и бюджетиране стана възможно в бюджетния процес да се включат елементи на средносрочно планиране и да се очертаят перспективите за по-продължителен период от време. В тази връзка в Министерството на отбраната се разработва информационна система за управление на бюджета. С въвеждането на новата организация за финансов мениджмънт се оптимизира броят на персонала, минимизират се

разходите по извършване на финансови транзакции, подобрява се управлението на всички нива и се допринася за вземане на ефективни управленски решения.

4.3.2. Подготовка и вземане на решения

В съответствие с нормативната уредба и решенията си по конкретни въпроси министърът на отбраната издава правилници, наредби, инструкции и заповеди. При формулирането и разработването на конкретни решения за реализиране на правителствената политика в областта на отбраната и въоръжените сили той се подпомага от Политически кабинет.

Актуалните въпроси на военната политика на страната, структурата, функциите и бюджета на министерството, планът за организационното изграждане, структурата и числеността на Българската армия и други важни въпроси от компетентността на министъра се разглеждат от Съвет по отбрана. Като постоянно действащ съвещателен орган със задача да подготвя и внася в Съвета по отбрана консолидирани предложения по основни и приоритетни въпроси на военната политика е създаден Съвет по военна политика.

За постигане на ефективно и взаимно обвързано осигуряване на военната политика и планирането на отбраната е конституиран Програмен съвет на министерството. Това е постоянно действащ съвещателен орган към министъра с предмет на дейност формирането на военната политика, координацията и контрола върху изпълнението на програмите, свързани с организационното изграждане, подготовката на личния състав, мо-

дернизацията и превъоръжаването на въоръжените сили.

Постоянно действащ съвещателен орган по проблемите на Националната програма за присъединяване към НАТО е Съветът по интеграция. Основните му задачи се отнасят към планирането на интеграционните процеси в областта на отбраната, вътрешноведомственото координиране и реализиране на планираните мероприятия в рамките на интеграционните процеси, контрол на изпълнението на националната стратегия по присъединяването към НАТО.

Процесът на реформи в областта на отбраната наложи разработването на дългосрочен план за реструктуриране и модернизация на българските въоръжени сили, във връзка с което в Министерството на отбраната функционира Съвет по модернизация

При подготовката на важни решения съществено значение през последните години придоби практиката на изследвания по различни проблеми с участието на водещи чуждестранни институции и организации. По този начин стана възможно използването на научно обоснован подход при вземането на управленските решения. Проведените в периода 1998–2000 г. изследвания на хода на реформата в Българската армия, "Парламентарен надзор и демократичен контрол над българските въоръжени сили и Министерството на отбраната", "Интегриран модел на функциониране на Министерството на отбраната", на системите за командване, управление, комуникации, компютри, информационните системи и системите за наблюдение, на системата за ПВО създадоха национална експертиза по реформата и интеграцията. Важно място в този процес заемат чуждестранната консултантска помощ и мощните математически средства като Модела за управление на отбранителните ресурси.

4.3.3 Военна дипломация и сътрудничество

Военната дипломация е призвана да осигурява стабилност и сигурност на Република България. Чрез нея се реализира непрекъснат процес на укрепване доверието, представя се отбранителната политика на страната пред чуждестранните партньори и се осъществяват военnodипломатическите контакти. В изпълнение на тези функции се провеждат преговори, осъществяват се дейности по проверката на споразуменията в областта на контрола на въоръженията, изпълняват се програми за обмен на личен състав, учения, курсове за обучение, както и обмен по военнообразователни програми.

Присъединяването към международните норми за неразпространение на оръжията за масово унищожение и на обикновените въоръжения и тяхното изпълнение е сред главните задачи на военната дипломация. Укрепването на стабилността и на сигурността е процес на промяна в схващанията и мисленето, които еволюират от оперативно развърщане на сили и средства в направление на "контрол на въоръженията и военните дейности". Министерството на отбраната е един от основните изпълнители на последователната политика на Република България в областта на контрола на въоръженията в съответствие с международните договори и конвенции, по които е страна.

Военната дипломация намира изява във функциите, които се възлагат на аташетата по отбраната (военните аташета). Те са упълномощени да представляват министъра на отбраната в страната на акредитация и да съветват българските посланици по военнополитическите въпроси. По същество чрез апарата на военните аташета се осъществява и координацията на мероприятията от съвместната дейност, заложили в програмите със съответните страни.

4.4. Администрацията и системата за управление на въоръжените сили

Реформата на администрацията на изпълнителната власт се изразява в ясно дефиниране на функциите, задачите и отговорностите, на основата на които се създават или реорганизируют съответните структурни звена. Крайният резултат е изграждането на модерна и ефективна администрация, която подпомага вземането на управленски решения и осигурява тяхното ефективно изпълнение.

Интегрирана гражданско-военна администрация за управление на отбраната и въоръжените сили

Сред ключовите моменти в реструктурирането на отбраната и въоръжените сили е реформата на централната администрация на Министерството на отбраната. Избраният модел се основава на комплексни изследвания на организационната и управленската структура на министерството и Генералния щаб, състоянието на Въоръжените сили, гражданско-военните отношения и демократичния контрол, както и консултации с експерти на страните-членки на НАТО. Резултатите от тези безпрецедентни за българската отбранителна система изследвания послужиха за разработването на планове за изграждане и развитие на звената на централната администрация и структурите на Генералния щаб на Българската армия, визии за развитие на видовете въоръжени сили и нов модел за управление на ресурсите в Министерството на отбраната.

Концепцията за изграждане на интегрирана гражданско-военна администрация за управление на отбраната и Въоръжените сили се основава на функционалния подход при строителството на управленските структури, позволяващ взаимнообвързаност на всички дейности и анализ на край-

ните резултати в съответствие с целите на българската отбранителната политика. По такъв начин организационните характеристики на реформата превръщат Министерството на отбраната в модерна, компактна, гъвкава структура за планиране и ръководство на отбраната и въоръжените сили.

Като важен елемент от интегрираната гражданско-военна администрация за управление на отбраната Генералният щаб на Българската армия също претърпя дълбоко реформиране. Неговата реорганизация по модела, приет от страните-членки на Северноатлантическия договор, доказва своята ефективност и предполага по-нататъшно оптимизиране на функциите и кадровия му състав. В близка перспектива интеграционните тенденции в развитието на органите за управление на въоръжените сили ще доведат до организационно обединяване на структурите и преминаване към единна гражданско-военна схема на управление на отбранителната сфера.

Министерство на отбраната – структура

Организационната структура в Министерството на отбраната (схема 14) се определя от Устройствен правилник. В съответствие със своето предназначение административните звена принадлежат към общата или специализираната администрация. Дейностите, които имат спомагателен характер или са свързани с обслужването на гражданите, са съсредоточени в изпълнителни агенции към министъра на отбраната. Административното ръководство в Министерството на отбраната се осъществява от главен секретар, който осигурява административното функциониране на министерството и организационната връзка между политическия кабинет и административните звена.

Осъществяваната реформа в администрацията постави строги изисквания към нейната структура и доведе до редуциране на личния ѝ състав. В резултата на това към 1 януари 2002 г. организационните структури, административните звена и второстепенните разпоредители с бюджетни кредити наброяват 7 400 души, следвайки тенденцията на постепенно снижаване и на това ниво.

4.5. Концептуални основи на отбраната и въоръжените сили

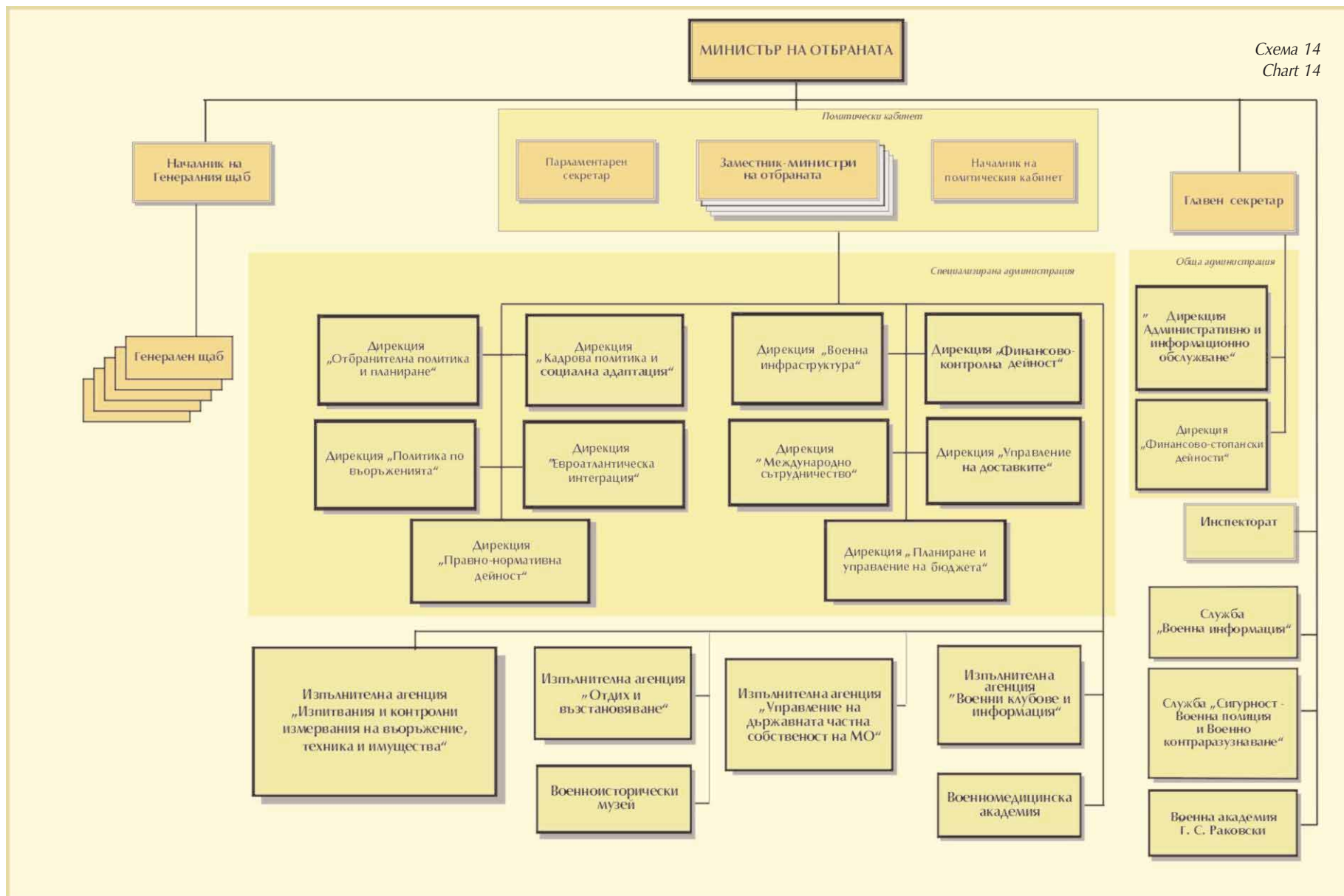
Развитието на отбраната и въоръжените сили се базира на стройна йерархия от нормативни документи, определящи концептуалните и доктриналните основи на тяхното изграждане и поддържане.

Концепцията за национална сигурност дефинира стратегическата среда, факторите, принципите и приоритетите на националната сигурност. Тя определя отговорностите на институциите, министерствата и ведомствата за нейното гарантиране и подчертава ролята на политическите и икономическите ресурси в решаването на тази задача.

Военната доктрина на Република България представя военнополитическия и военен аспект на националната сигурност, приоритетите на отбранителната и насоките за изграждане, развитие и използване на въоръжените сили за целите на националната отбрана. Доктрината изразява и твърдото намерение на България да участва активно в усилията на европейската общност за укрепване на мира и сигурността на континента и изграждането на новата архитектура на европейската и трансатлантическата сигурност.

Военната стратегия на Република България изразява схващания за ролята и задачите на въоръжените сили в новата стратегическа обстановка и определя стратегическата рамка на тяхното развитие в краткосрочна и средносрочна перспектива. Тя е основа за развитие на цялата йерархия от концептуални и доктринални документи, формиращи теоретичната база на отбраната и въоръжените сили.

Схема 14
Chart 14

4.6. Сигурност в Министерството на отбраната

4.6.1. Организация и задачи

Поддържането на реда и сигурността в Министерството на отбраната и Българската армия се осъществява от Служба "Сигурност - Военна полиция и Военно контраразузнаване". В структурно отношение службата е изградена на териториален принцип в съответствие с административно-териториалното деление на страната и съобразно структурата, състава и дислокацията на подразделенията на Министерството на отбраната и Българската армия.

Поддържането на правовия ред в Министерството на отбраната се извършва чрез контрол по спазването на обществения ред от военнослужещите, осигуряване охраната на мероприятия на въоръжените сили, военни обекти и лица, участие в осигуряването безопасността на чуждестранни официални лица, военни представители, военнослужещи и войски, пребиваващи на територията на Република България и др. Министерството на отбраната осъществява взаимодействие и координация с други държавни органи и със специалните служби на други държави в съответствие с международните договорености на Република България.

4.6.2. Контрол и инспектиране в Министерството на отбраната

Инспекционната дейност е насочена преди всичко към анализ на работата и взаимодействието между отделните звена от администрацията на Министерството на отбраната с оглед на тяхното ефективно функциониране. Контролната дейност на Инспектората на Министерството на отбраната е насочена към проблемите на войсковата служба, материалното осигуряване, правата на човека и охраната на труда. Извършва и други проверки, възложени му от министъра на отбраната.

Пълноценното осъществяване на инспекционната дейност в Министерството на отбраната наложи промяна във философията на нейното функциониране. Акцент в работата е поставен върху превантивния характер на дейността, подпомагаща министъра на отбраната, командирите и началниците от всички степени при изпълнението на функциите и задачите им.

4.6.3. Финансовият контрол в Министерството на отбраната

Финансовата и договорната дисциплина в Министерството на отбраната обхващат всички форми на контрол – предварителен, текущ и последващ. Предварителният контрол се простира върху цялостната бюджетна процедура, целесъобразното и законосъобразно разходване на бюджетните средства, начисляването на данъчните задължения, заявките за доставки, ремонти и услуги, тяхното утвърждаване и включването им в годишния план, възлагането на обществените поръчки, провеждането на търгове и конкурси и сключването на договори.

Текущо се контролират приходите и разходите на бюджетните средства по програми и дейности и съблюдаването на приоритетите, прилагането на двустранното счетоводство и счетоводните операции, сроковете за доставките и плащанията по тях, внасянето на данъчните задължения и продажбите, извършвани от Министерството на отбраната. Последващ контрол се осъществява над утвърдените годишни и коригираните към тях бюджетни сметки (спазване на лимитната дисциплина), годишното счетоводно приключване, изпълнението на задълженията към бюджета, окончателното изпълнение на договорите и плащанията по тях, извършените продажби, проведените инвентариза-

ции, бракуването на негодно имущество.

Развитието на финансово-контролната дейност в министерството протича в посока създаване и нормативно закрепване на правомощията за извършване на вътрешно ведомствен ревизионен контрол върху дейността на материално отговорните субекти.

4.6.4. Военна информация

Целта на реформата във военното разузнаване е да се приведе дейността му в съответствие с изискванията на новата стратегическа среда, да се повиши качеството на информацията, да се постигнат оперативна съвместимост и делово партньорство със страните, членки на ЕС и НАТО. В изпълнение на структурната част на реформата беше създадена Служба "Военна информация", предназначена да добива, обработва, анализира, съхранява и предоставя информация в интерес на отбраната и националната сигурност.

Службата непрекъснато анализира развитието на военнополитическата обстановка в Югоизточна Европа, състоянието и развитието на регионалните конфликти, международната сигурност и стабилност, хода на процесите на разоръжаване и контрол на въоръженията, борбата с организираната престъпност, нелегалния трафик на хора, оръжия, взривни и ядрени материали, развитието на международното военно и военно-икономическо сътрудничество и др.

Анализите се предоставят на държавното ръководство, началника на Генералния щаб на Българската армия, началниците на главните щабове на видовете въоръжени сили, директорите на национални служби в системата на МВР и др. Президентът на републиката, председателят на Народното събрание и министър-председателят получават равна по обем и еднаква по съдържание информация. На основата на подписани междудържавни и междуведомствени договори и споразумения се обменя информация от взаимен интерес с други страни.

риали, развитието на международното военно и военно-икономическо сътрудничество и др.

Анализите се предоставят на държавното ръководство, началника на Генералния щаб на Българската армия, началниците на главните щабове на видовете въоръжени сили, директорите на национални служби в системата на МВР и др. Президентът на републиката, председателят на Народното събрание и министър-председателят получават равна по обем и еднаква по съдържание информация. На основата на подписани междудържавни и междуведомствени договори и споразумения се обменя информация от взаимен интерес с други страни.

4.7. Демократичен контрол над въоръжените сили

Упражняването на граждански контрол върху дейността на органите на изпълнителната власт, въоръжените сили и специалните служби се налага от изключително важния обществен интерес, обслужван от въоръжените сили – защитата от външна интервенция.

4.7.1. Парламентарен контрол

Парламентарната форма на управление и разделението на властите изисква от Народното събрание наред с традиционната законодателна функция да упражнява и контрол върху действията на изпълнителната власт. Тази негова функция произтича пряко от качеството му на общонационален представителен орган, изразител на народния суверенитет.

Парламентът контролира процесите в областта на отбраната и въоръжените сили, упражнявайки изключително законодателно правомощие. Законодателните актове на Народното събрание създават основните регулиращи механизми в тази област на обществените отношения.

Специфичен инструмент на парламентарния контрол е внасяният ежегодно от правителството в Народното събрание Доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили. Докладът е публичен, ангажира вниманието на обществото и се превръща в предмет на обществен дебат.

Сред най-важните форми на парламентарен контрол е утвърждаването от Народното събрание на средствата от държавния бюджет, необходими за отбраната на страната, както и разглеждането на правителствения отчет за извършените разходи в тази област. В пряка връзка с това е и правомощието на парламента да определя числеността на въоръжените сили. Чрез Сметната палата, която се избира от парламента и е независима от изпълнителната власт, се извършва текущ контрол върху законосъобразното и целесъобразното изпълнение на държавния бюджет.

Комисията по външна политика, отбрана и сигурност осъществява парламентарен контрол, като на заседанията си изслушват министъра на отбраната, началника на Генералния щаб, ръководителите на специалните служби и други длъжностни лица. Тя създава анкетни комисии и работни групи, които проучват отделни въпроси, изработват стано-

вища по законопроекти и решения, разглеждат жалби на граждани и институции.

Класическо средство за парламентарен контрол са и отговорите на актуални въпроси от страна на министъра на отбраната в хода на заседанията на Народното събрание.

4.7.2. Обществени организации

Гражданският контрол над дейностите в сферата на националната отбрана се осъществява както чрез конституционно установените институции на държавната власт, така

и чрез свободни обществени формации и граждански движения. Предметният спектър на тяхната дейност обхваща проучването на въпросите на външната политика и интеграцията, военно-патриотичното възпитание, социалната адаптация.

Министерството на отбраната системно търси взаимодействие с неправителствените организации и научната сфера. На съвместно провежданите открити форуми, семинари и работни срещи се дискутират проблемите на националната сигурност, отбраната и въоръжените сили. Най-енергично е участието на фондация „Отворено общество“, Атлантическия клуб - България, Българската академия на науките, Университета за национално и световно стопанство. Редица неправителствени организации се явяват партньори на Министерството на отбраната в изпълнение на Програмата за социална адаптация и икономическа реинтеграция на освободените в хода на военната реформа кадрови военнослужещи.

4.7.3. Публичност на дейностите в сферата на отбраната

Неотменни атрибути на демокрацията са публичността и прозрачността върху дейностите, свързани с отбраната и въоръжените сили. Те дават възможност на обществото да упражнява дисциплиниращо въздействие при вземане на управленски решения от страна на отговорните институции на държавната власт и контролира изразходването на предвидените в бюджета средства. Средствата за масова информация своевременно информират обществото по въпросите на боеспособността и боеготовността на въоръжените сили, социалния статус на военнослужещите и хода на военната реформа.

Ефектите на публичността се разкриват във възможността държавата да ползва интелектуалния потенциал на външните, независими експерти в областта на отбраната и сигурността. Със своите професионални познания и обществен авторитет те катализират интереса и придават задълбоченост на публичния дебат.

4.8. Научни изследвания и разработки

Научното и технологичното осигуряване на отбраната се реализира основно чрез възлагане на научни изследвания и разработки на външни организации на конкурентен принцип. На основата на този принцип между Министерството на отбраната и Българската академия на науките и водещи университети и институти в страната са сключени рамкови договори за координиране на научноизследователската и развойната дейност по въпросите на националната сигурност, отбраната и въоръжените сили. Особено внимание се отделя на сътрудничество с фирми, произвеждащи изделия за отбраната на страната, и научни организации, работещи в области с използване на върхови технологии. Програмата за научни изследвания на Министерството на отбраната е насочена към провеждане на проекти в различни области на сигурността и отбраната. Новата философия за научно осигуряване на отбраната се реализира чрез изпълнението на 27 проекта.

Паралелно българските отбранителни изследвания се интегрират в бързо развиващата се северноатлантическа общност за научни и научно-приложни изследвания, организирани в рамките на Научния комитет и Организацията за изследвания и технологии. Република България участва в научната програма на НАТО. Българските учени активно разработват приложни проекти и проекти, свързани с развитието на инфраструктурата за научни изследвания.

От 1999 г. България се включи активно и в дейността на Организацията за изследвания и технологии на НАТО. Учени от МО, БАН и висши училища представят България в Борда на организацията и нейните седем подкомитета.

Извършеното реструктуриране на системата за научни изследвания създаде потенциална възможност за интегриране и фокусиране на усилията на националната научноизследователска общност - институти и висши училища на Министерството на отбраната, Българска академия на науките, граждански училища и университети, фирмени институти и развойни звена - с цел повишаване на конкурентността на страната и заемане на достойно място в международната система за отбранителни изследвания и разработки. Приоритетните насоки за провеждането на научните изследвания в поддръжка на отб-

раната на страната се определят от средата за сигурност, научните открития и развитието на съвременните технологии.

Министерството на отбраната определя следните основни приоритети за научни изследвания в поддръжка на отбранителната способност на страната:

- изследвания в областта на културологичните аспекти на сигурността и психо-физиологическата устойчивост на личния състав;
- изследвания в поддръжка на информационните системи и системите за командване, комуникация и контрол;
- изследвания в поддръжка на модернизацията на техниката и въоръжението;
- изследвания в областта на многофункционалните системи оръжия и боеприпаси;
- изследвания в поддръжка на логистичното осигуряване на войските и силите.

Финансовото осигуряване на изследванията в областта на отбраната е регламентирано в Закона за бюджета. Това е предпоставка и гаранция за реализирането на проектите и програмите. Предвижда се средствата, предвидени в бюджета на Министерството на отбраната за научни изследвания, след завършване на организационното изграждане на въоръжените сили да се увеличат до четири пъти.

4.9. Управление на човешките ресурси

Новата кадрова политика и стратегия за длъжностно развитие на кадрите последователно провежда принципите за ротация, откритост и демократичност. Освен регламента за престояване на длъжност и звание, усъвършенстван беше и редът за атестиране на кадровите военнослужещи. Определен бе моделът за длъжностно развитие, като същевременно се изгради и ефективен механизъм за мотивация на кадрите към професионално усъвършенстване и реализация.

При формирането на социалната политика на министерството водещо е разбирането, че основните дейности в сферата на отбраната следва да се осъществяват от високо квалифициран и социално осигурен личен състав, който с равнището на подготовка и лична ангажираност може да гарантира изпълнението на задачите по защитата на страната. Осъществяването на този концептуален възглед е постижимо със създаването на допълнителни социални придобивки за личния състав като обезпечаване с жилища,

здравно и социално осигуряване (в т.ч. и допълнително осигуряване), изграждане на подходяща система за възмездяване на полагадения труд при отчитане спецификата на дейностите, извършвани в сферата на отбраната, социална адаптация на освобождаваните кадрови военнотехнически. Важен елемент от провежданата социална политика представляват и дейностите по социалната интеграция на националните малцинствени групи в състава на Българската армия.

4.10. Управление на доставките

Доставянето на въоръжение и техника, боеприпаси и тилови имущества и други материални средства за въоръжените сили се извършва въз основа на процедура по възлагане и при стриктното спазване на Закона за обществените поръчки и свързаните с него нормативни актове. В зависимост от потребностите и лимитите от средства се изготвят заявки относно типа и количеството на материалните средства, военнотехническите изисквания към тях в съответствие със стандартизационните документи, приоритетите по изпълнението им, базите и складовете за тяхното доставяне.

Системата за доставки постоянно се оптимизира с оглед извършването на качествена и своєвременна доставка на заявените номенклатури с усъвършенстването на нормативната база и създаването на органи за спедиция и контрол на качеството на доставките. Управлението на доставките за отбраната цели осигуряване на необходимите материални ресурси за поддържане и развитие на адекватна на условията за сигурност отбранителна способност. Водещ принцип за снабдяване е "пакетна способност", което означава комплексно и завършено съоръжаване на операционно способни отбранителни структури с оптимизирани бойни и поддържащи компоненти. Системата за поддържане на складови запаси е изградена за задоволяването на потребностите на въоръжените сили за време, необходимо на производствените мощности да произведат и предоставят необходимите изделия при кризи от невоенен и военен характер.

В условията на пазарно стопанство осъществяваните отбранителни доставки се подчиняват на принципа за конкурентно изпълнение на държавните поръчки.

Осигуряването и управлението на качеството на военната и специалната продукция обхващат реализацията на дейностите от целия жизнен цикъл на продукта - от замисъла за създаването му, през процесите на проектиране, разработване, усвояване, договориране, производство, ремонт, експлоатация, съхранение и модернизиране, до неговото извеждане от употреба. Дейностите по управление на качеството на военна и специална продукция се осъществяват чрез прилагане на основните принципи, предписани от международните, европейските и евроатлантическите директиви и стандарти, приети от Република България, както и в съответствие с принципите за непрекъсваемост, всеобхватност, ефективност и ефикасност при изразходването на финансовите и материалните ресурси.

Министерството на отбраната изгражда и поддържа система за контрол на материалните потоци в натура и стойност с оглед декомплектацията и оползотворяване на имуществото при изчерпване на жизнения му цикъл. Периодично на националното стопанство и международния пазар се предлагат излишъците от въоръжение, техника, инфраструктурни съоръжения и останалите дълготрайни активи.

Управлението на недвижимите имоти се осъществява чрез непрекъснато поддържане на база данни по инвентаризационни номенклатури с анализ на текущото състояние.

4.11. Подпомагане на гражданските власти и участие в управление на кризи от невоен-

нен характер

Организацията, координацията и контролът на дейността по недопускане, намаляване и ликвидиране на последствията при възникване на кризи от невоенен характер се осъществяват от Министерския съвет, министерствата, ведомствата, органите на местното самоуправление и местната администрация и търговските дружества според тяхната компетентност. Ръководството на тази дейност се осъществява от правителството чрез Постоянната комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи, ръководена от министър с членове, представители на централната държавна администрация. В министерствата, ведомствата, областните администрации и общините се създават аналогични комисии.

Специализирана, постоянно действаща структура в рамките на Министерския съвет за преодоляване и ликвидиране на последствията от бедствия, аварии и катастрофи, за провеждането на спасителни и неотложни аварийно-възстановителни работи е Агенция "Гражданска защита". Изхождайки от глобализацията на проблемите в областта на защитата на населението при природни бедствия и производствени аварии, Гражданска защита на Република България предложи инициативата за създаване на Съвет за гражданско-военно аварийно планиране на държавите от Югоизточна Европа. Споразумение за създаване на такъв съвет бе прието през юни 2000 г. Действията се координират и съгласуват с усилията на НАТО, Евроатлантическия съвет за партньорство, Евроатлантическия координационен център за реагиране при извънредни ситуации към Главната квартира на НАТО, Пакта за стабилност и инициативата за сътрудничество между държавите от Югоизточна Европа.

4.12. Връзки с обществеността и обществена поддръжка за отбраната и въоръжените сили

При осъществяването на връзката с медиите и обществото Министерството на отбраната се ръководи от принципите за навременност и точност на разпространяваните сведения, равнопоставеност на всички потребители, достъпност до информацията за армията при пълно спазване на изискванията за опазване на държавната и служебната тайна, недопустимост на партийна пропаганда, непрекъснатост и коректност на диалога армия-общество, обвързаност с конкретните задачи на подразделенията.

В Министерството на отбраната се изпълнява програма, която цели информирането на обществеността за хода, целите и значението на реформата във въоръжените сили, участието на страната в инициативата Партньорство за мир, разясняване на перспективите и практическите стъпки по присъединяването към НАТО, съхраняване, развитие и обогатяване на традициите и ценностите на Българската армия. Програмата се осъществява чрез последователното прилагане на четири професионално разработени PR-стратегии. Специално внимание е отделено и на използването на възможностите на Интернет.

Военните клубове като средища на културно-просветна и военно-патриотична дейност и на практическа връзка между армейската общественост и гражданството развиват своята дейност по цялата територия на страната при пълно покритие на подразделенията на Българската армия и основните целеви аудитории, с които се работи. Важна цел на военните клубове е повишаване нивото на обществена подкрепа на военната реформа и интеграцията в НАТО.

Чрез военните клубове се поддържа връзка с 43 регионални вестника и над 70 регионални телевизионни и радиостанции. Клубовете се явяват база за работа на военно-пат-

риотичните съюзи и учредените към тях младежки организации по регионални центрове. Те осъществяват програмите за културно-информационно обслужване на провежданите в страната учения по "Партньорство за мир" и поемат основната работа по организирането на културния отдих на военнослужещите и техните семейства и на квалификационните курсове за преминаващите в резерва военнослужещи.

ЧАСТ ПЕТА
НАЦИОНАЛНИ РЕСУРСИ
ЗА ОТБРАНА

НАЦИОНАЛНИ РЕСУРСИ ЗА ОТБРАНА

5.1. Държавна политика при планирането на ресурсите за отбрана

Логиката на политическите промени през 90-те години на ХХ век предизвика ограничения в разходите за отбрана в страните от Централна и Източна Европа. Военните бюджети, съобразени с новите условия, наложиха търсене на нови подходи в решаването на проблемите на оперативната и бойната подготовка на въоръжените сили, модернизацията на въоръжението и техниката, поддръжката на инфраструктурата и инвестиционната политика в сферата на отбраната.

Държавната политика за планиране на икономическите ресурси за отбраната цели поддържане, разпределяне и използване на ресурсите по начин, гарантиращ ефективното изпълнение на задачите по гарантиране на сигурността на страната. Тя се осъществява чрез:

- регулиране на отношенията между икономическите субекти в интерес на развитието на пазарното национално стопанство;
- поддържане и балансирано развитие на инфраструктура за производство на стоки и услуги на територията на страната;
- ефективност и прозрачност при планирането, изразходването и отчетността на ресурсите.

Тези изисквания налагат съществени промени в механизмите за използване на ресурсите за отбрана, насочени към освобождаване от излишно имущество и инфраструктура, редуциране числеността на въоръжените сили, развитие на система за управление на гражданските ресурси за отбрана и управление на кризи, преструктуриране на дружествата с принципал министърът на отбраната и освобождаване на въоръжените сили от

нетипични за тях икономически дейности. Международното сътрудничество и интеграцията осигуряват по-големи възможности за реализация на програмите и плановете във военно-техническата област. По такъв начин е възможно компенсирането в определена степен на недостига от ресурси и осигуряването на модернизация на оставащото въоръжение и техника, развитие на инфраструктурата на системите С4ISR (командване, управление, комуникации, компютри, разузнаване, следене и наблюдение), подобряване състоянието на инфраструктурата и поддържане на такава с двойно назначение, а в по-далечна перспектива - и превъоръжаване с нови системи оръжия.

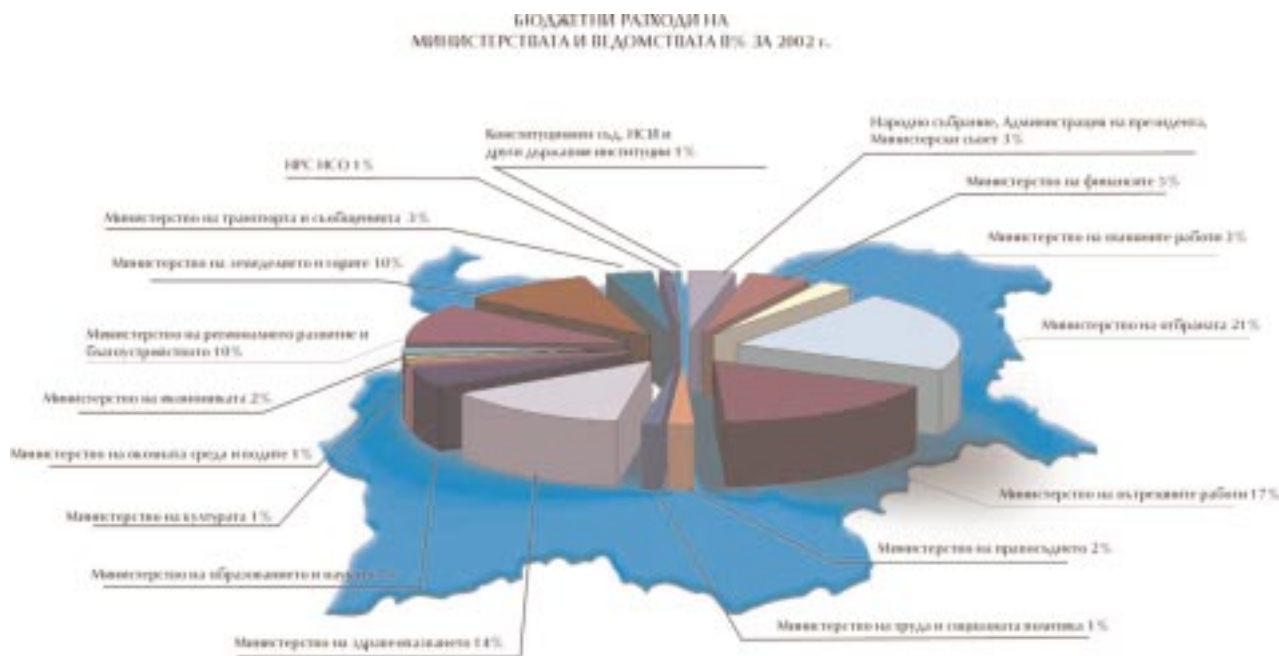
Независимо от реформаторските стремежи на обществото, реалистичната оценка на ресурсите показва, че извършването на такива радикални промени в системата на отбраната ще се осъществят в преходен период до 2010г., когато въоръжените сили ще бъде напълно реструктурирани, освободени от излишна собственост и дейности, в основната си част професионални и оперативно съвместими с въоръжените сили на страните партньори от НАТО.

5.2. Ресурсни възможности за поддържане на отбранителните способности.

Икономическите възможности на Република България в областта на отбраната се изразяват чрез постоянно нарастващия брутен вътрешен продукт и пропорционалното нарастване на абсолютните стойности на разходите за отбрана при запазването им в границите на 2,88 - 3,1 % от брутния вътрешен продукт. По този начин се постига устойчивост на ресурсната база, чрез която се гарантират поддържането и развитието на отбранителните способности на страната.

Като дял от общите разходи на правителството разходите за отбраната съставляват 21 % (схема 15).

Схема 15

Прогнозната макрорамка на разходите за отбраната (табл. 2) показва възходяща тенденция като процент от БВП.

Таблица 2

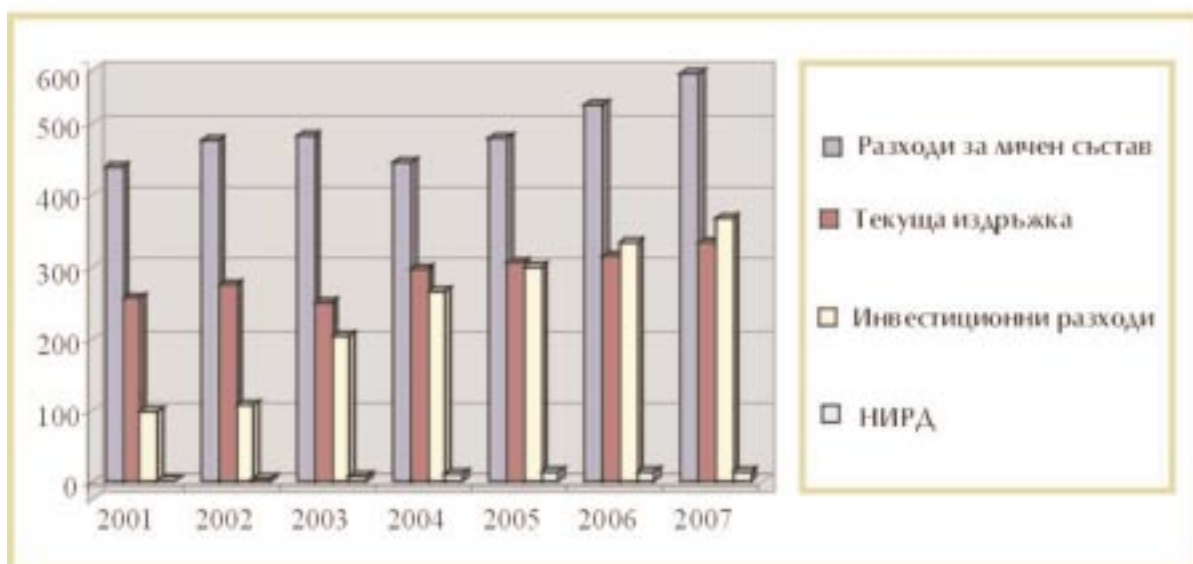
ПРОГНОЗНА МАКРОРАМКА НА РАЗХОДИТЕ ЗА ОТБРАНАТА ЗА ПЕРИОДА 2001-2007 Г.
(в млн лв)

Показател	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Брутен вътрешен продукт по текущи цени	28 461	31 188	33 895	36 657	39 645	42 876	46 349
Разходи за отбрана	814	966	962,320	1036	1121	1211	1308
Разходи за отбрана в % от БВП	2,88	3,1	2,84	2,83	2,83	2,83	2,82
Разходи за личен състав	439	481	482	445,5	481,6	526,6	570,4
Разходи за личен състав в % от разходите за отбрана	53,93%	49,86%	50,10%	42,91%	42,93%	43,46%	43,61%
Текуща издръжка	275	288	266	312	321	332	348
Текуща издръжка в %	33,84%	29,81%	27,61%	30,02%	28,63%	27,37%	26,64%
Инвестиционни (капиталови) разходи	99,40	191,5	207,6	271,4	305,87	338,7	373,9
Инвестиционни (капиталови) разходи в %	12,2%	19,82%	21,6%	26,14%	27,26%	27,95%	28,58%
НИРД	0,13	4,88	6,9	9,6	13,2	14,7	15,3
Разходи за НИРД в %	0,02%	0,51%	0,72%	0,92%	1,18%	1,21%	1,17%

Сравнение на разходите по основните направления е показано на Фиг. 3. Тези показатели илюстрират минимума, необходим за осигуряване провеждането на реформата във въоръжените сили и изпълнението на международните задължения на страната по подготовката на сили за участие в операции по поддържане на мира.

РАЗХОДИ ПО ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ

Фигура 3
Figure 3

Анализът на бюджетните параметри показва закономерна тенденция към умерено увеличение на разходите за текуща издръжка и осезателно нарастване на инвестиционните разходи, които в края на прогнозния период достигат долната граница на страните, членки на НАТО. Нарастващите капиталови разходи са резултат от редуцирането на числеността на въоръжените сили, въоръжението и техниката, оптимизиране на организационната и функционалната им структура и освобождаването от инфраструктурата с отпаднала необходимост.

Предвижда се концентриране на инвестиционните разходи в шест направления:

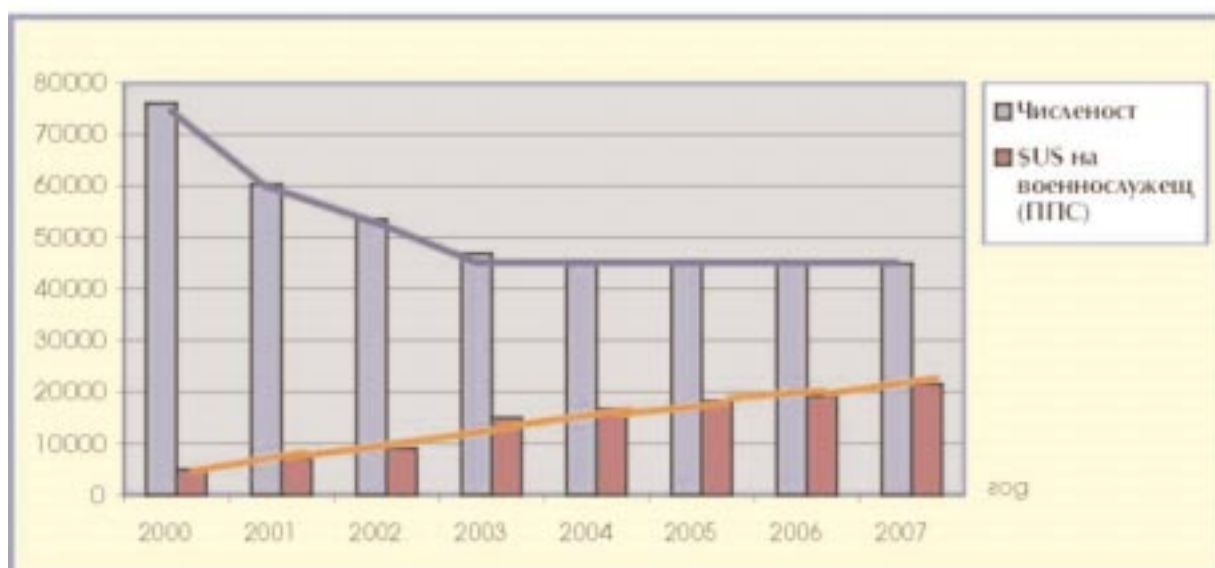
- подобряване на качеството на живот на военнослужещите.
- модернизация на приети на въоръжение системи с конструктивно заложен ресурс за модернизация;
- превъоръжаване с модерни системи, произведени по лиценз;
- закупуване и усвояване на върхови технологии за производство на изделия в страната;
- съвместно разработване на системи с водещи компании;
- научни изследвания за повишаване на ефективността на системите оръжия.

Запазването на относително висок дял от бюджета за разходи за личен състав ще продължава да бъде преобладаващо поради мащабния характер на военната реформа и декларирания национален приоритет - хората в отбраната, които следва да притежават висока професионална подготовка, подходящ социален статус и мотивация за работа във въоръжените сили.

Съществена икономическа характеристика за състоянието на въоръжените сили е разходите на военнослужещ, изчислени в долари по паритет на покупателната способност (ППС). Тенденцията към нарастване на този важен за изграждането на въоръжените сили показател - функция на планираното намаление на личния състав, е показана на фиг. 4 и 5.

РАЗХОДИ НА ВОЕННОСЛУЖЕЩ

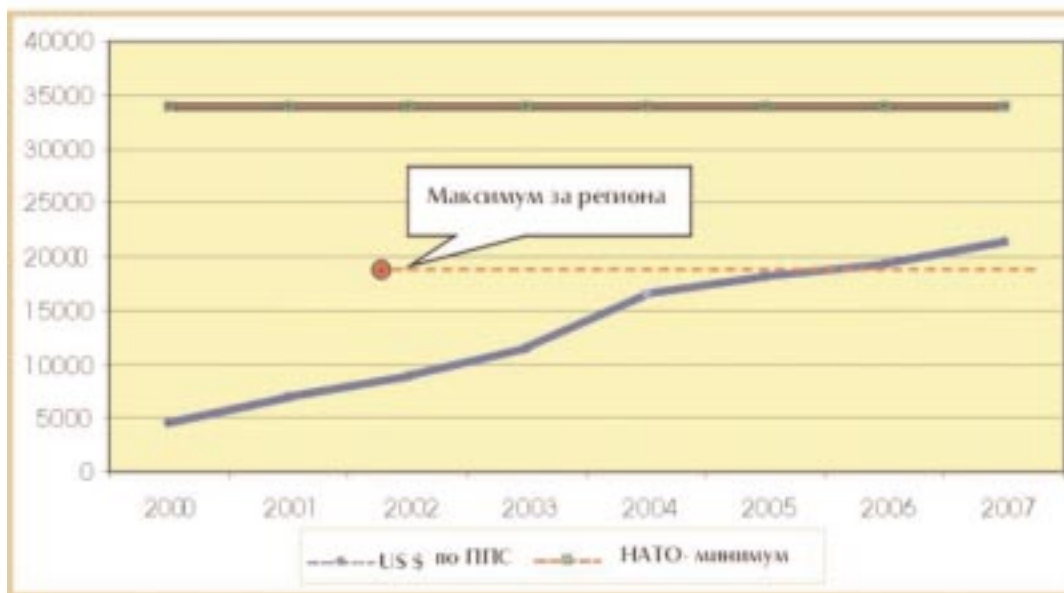
Фигура 4

РАЗХОДИ НА ВОЕННОСЛУЖЕЦ

Фигура 5

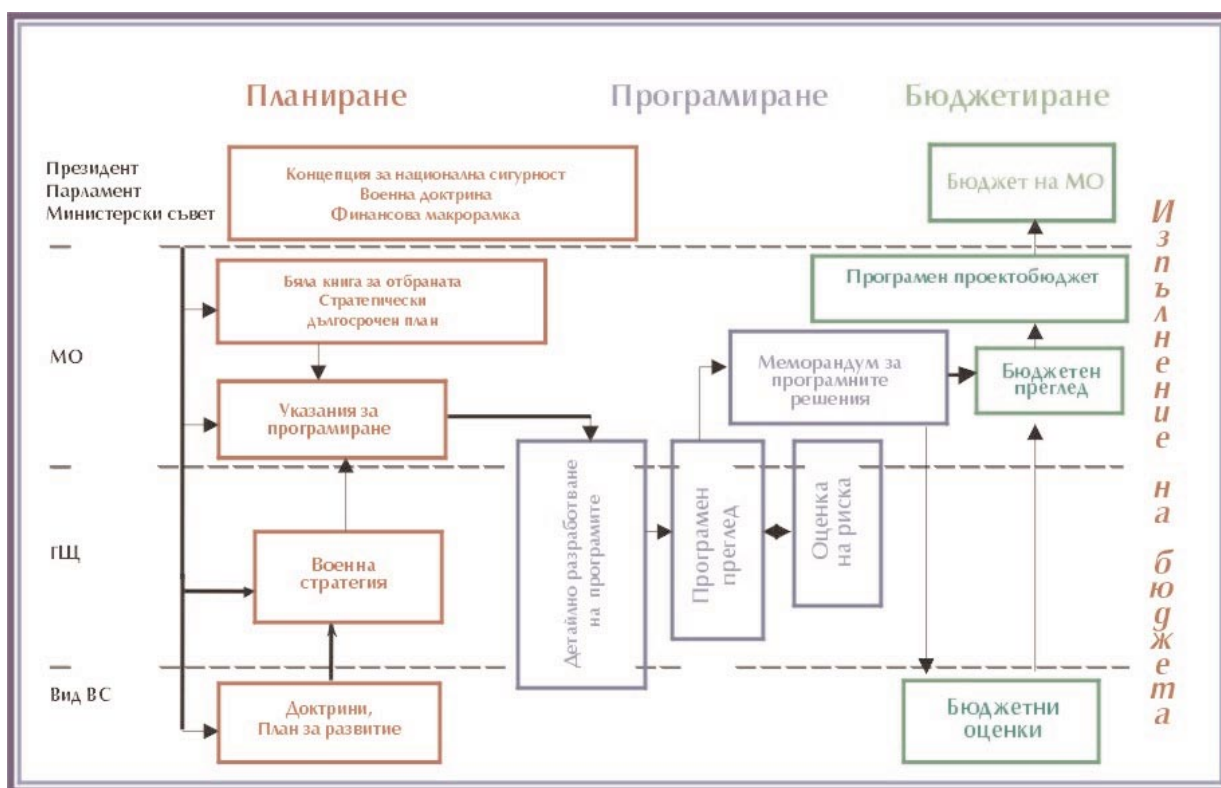

Наличните ресурси за отбрана и прогнозите за тяхното нарастване в средносрочна перспектива дават основание да се счита реалистично изграждането на високомобилни, боеготови, устойчиви, оперативно съвместими с НАТО формирования, способни да участват равностойно в многонационални операции за поддържане на мира, да осигуряват подпомагане на населението по време на природни бедствия и аварии и да участват в провеждането на хуманитарни операции и защита на националната територия.

5.3. Управление на отбранителните ресурси

През 2000 г. Министерството на отбраната започна прилагането на Система за планиране, програмиране и бюджетиране (СППБ), съвместима с планиращите системи на НАТО (схема 16) и въведе 6-годишен цикъл на перспективно планиране, съобразен с възприетата в Алианса периодичност. Тази модерна, засега единствена по рода си в България система позволява да се дефинират задачите на въоръжените сили в зависимост от условията на националната и регионалната сигурност, да се анализират наличните ресурси и да се разработят отбранителни програми за шестгодишен перспективен период. При ежегодното утвърждаване на програмите се прави оценка на риска и се разработва актуализация за следващия бюджетен средносрочен период. Така изградената система позволява най-целесъобразно, по приоритети разпределение на средствата за отбрана и максимална прозрачност при тяхното изразходване.

В планирането и управлението на отбранителните ресурси пряко са ангажирани ръководствата на Министерството на отбраната и Генералния щаб с подчинените им командвания и щабове. Процесът на управление на отбранителните ресурси на практика е относително сложен и изисква висока степен на координация между различните йерархични звена на въоръжените сили. Това обстоятелство наложи създаването на Програмен съвет и Съвет по модернизация, предложенията на които постъпват в Съвета по отбрана, където се вземат решенията по окончателното разпределение на бюджета по основни отбранителни програми и се определят приоритетите за неговото изразходване.

Освен рационален механизъм за планиране и управление на отбранителните ресурси, така изградената система създава условия за ефективен граждански контрол върху целесъобразността от изразходването на бюджета на Министерството на отбраната и прозрачност на дейностите в областта на отбраната и въоръжените сили.

Програмирането - най-същественният атрибут на системата, е процес на откриване и определяне на комбинацията от условия, която задоволява най-пълно насоките за постигане на стратегическите цели и задачи в рамките на бюджетните ограничения. Програмите се разработват за период от 6 години, съобразен с цикъла на планиране в НАТО и се актуализират ежегодно. Такова разпределение на бюджета дава възможност за поддържане на планираната структура на силите, за обучението им по стандартите на НАТО и в определена степен - за модернизация на въоръжението и техниката.

Структурата на основните отбранителни програми за 2002 г. е показана в табл.3.

Разпределението на средствата от бюджета по програми (фиг. 6) е резултат на детайлна оценка на възможностите и приоритетите в изграждането на въоръжените сили с отчитане на перспективите за развитието им, отразени в плановете за военната реформа. Програмното управление на ресурсите позволява да се намерят и оптималният вариант и цикълът на съкращаване на личен състав, въоръжение и техника с цел относително плавно достигане определените от плановете за реформа нива.

Програмната структура не е постоянна – тя се усъвършенства ежегодно с цел оптимизиране на процеса на програмиране и постигане на максимална ефективност от изпълнението на отбранителните програми във въоръжените сили.

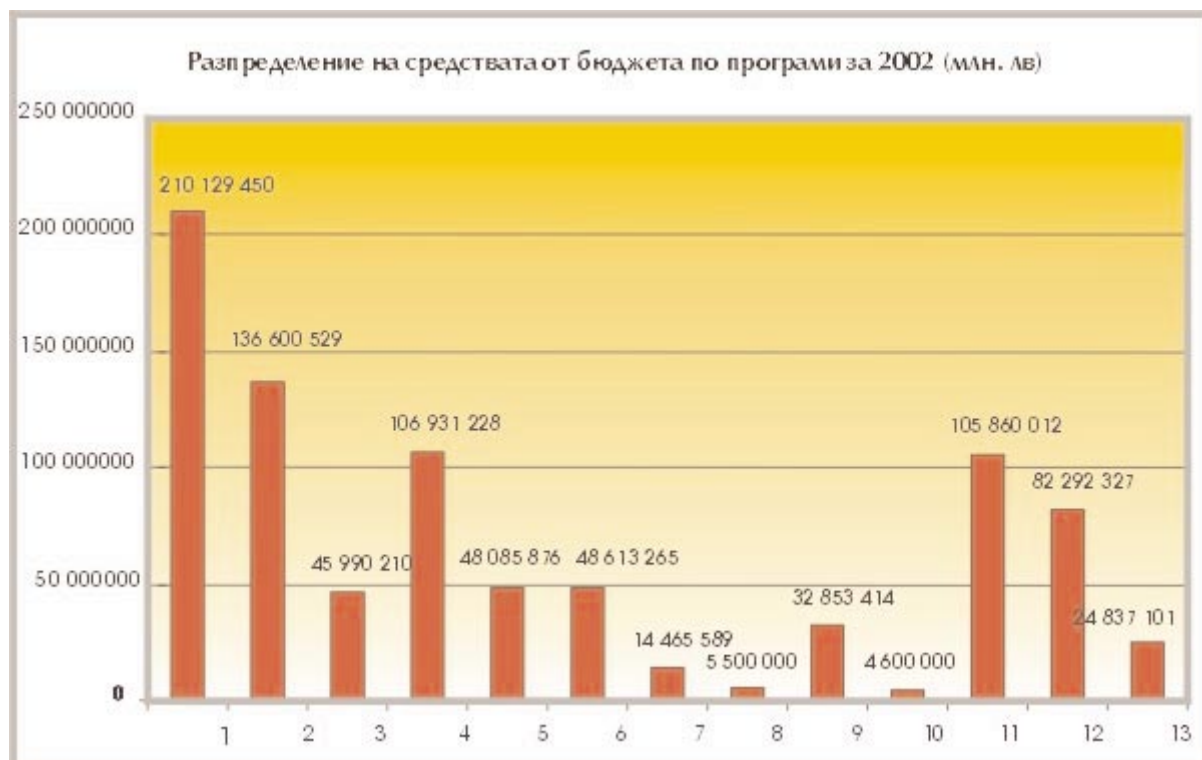

Таблица 3

ПРОГРАМНА СТРУКТУРА 2002 г.

1. Сухопътни войски
2. Военновъздушни сили
3. Военноморски сили
4. Централно управление и осигуряване на въоръжените сили
5. Развитие на българското участие в многонационални формирования
6. Образование, квалификация и обучение
7. Сигурност - военна полиция и военно контраразузнаване
8. Сигурност чрез сътрудничество и интеграция
9. Подобряване качеството на живот
10. Научно-изследователска и развойна дейност
11. Административно управление и осигуряване
12. Развитие на системите за командване, управление, комуникация, наблюдение, разузнаване и информационни системи (C4ISR)
13. Военна информация

Фигура 6

**ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ
В ОБЛАСТТА НА ОТБРАНАТА НА СЪСЕДНИ СТРАНИ И НЯКОИ ДЪРЖАВИ ОТ НАТО**

Държава	Държавен бюджет (ДБ) (в млрд.USD)	Военен бюджет (ВБ) (в млрд.USD)	Дюпа на ВБ от ДБ (в %)	Дюпа на ВБ от БВП (в %)	Разпределение на Военния бюджет (в %)			Съотношение ВБ спрямо общия военна способност в USD
					Текущи разходи	Капиталовложения	Трансфери	
Турция	68	5,75	8,45	2,940	99,94	0,01	0,05	8 280
Гърция	57,656	3,26	5,66	2,680	79,14	2,15	18,71	17 702
СР Югославия*	1	0,809	80,9	5,860	-	-	-	8 090
Румъния	7,7	1,0043	13,04	2,430	61,8	38,2	-	7 367
Р.Македония** (ребалансират бюджет 20.01.2001 г.)	0,895	0,225 (млн.ребаланс)	25,14	6,73 (млн.ребаланс)	87,81 (према ребаланс)	11,76 (према ребаланс)	0,01 (према ребаланс)	16 071 (млн.ребаланс)
САЩ	2100	318	15,14	1,7	36,2	63,8	-	231 947
Германия**	496,8	21,7	4,37	2,2	61,2	38,8	-	78 684
Франция**	242,9	25,3	10,42	2,3	55,8	44,2	-	69 080
Великобритания**	613,12	34	5,54	2,4	40	60	-	162 980
Италия**	180	18,8	12,53	1,85	75,2	24,8	-	75 240
Испания**	118	5,44	4,61	1,2	64,9	35,1	-	44 780
Белгия**	40,1	2,2	5,49	2,8	67,6	32,4	-	53 658
Холандия**	167,8	5,6	3,34	3	46,4	53,6	-	107 692
Португалия**	39,7	0,75	1,89	3,3	80,9	19,1	-	10 714

5.4. Модернизация на въоръжението и техниката и оптимизиране на военната инфраструктура

Наследената от предходната система тежка инфраструктура и количества въоръжение и техника затрудняваха провеждането на реформата поради изключителната си ресурсоемкост от една страна, и отпадналата необходимост от тяхното поддържане – от друга. Необходимостта от концентрация на ограничените ресурси върху приоритетните области наложи радикални мерки за привеждането на материалната база на отбраната в съответствие със съвременните условия и икономическите възможности на страната.

5.4.1. Освобождаване от излишните имуществва, въоръжение и техника и инфраструктура

Своевременното освобождаване от излишните имуществва, въоръжение и техника, боеприпаси, инфраструктура и имоти до рамките на необходимото за изпълнение на функциите и задачите от въоръжените сили е предпоставка за реализация на програмите за

модернизация и подобряване състоянието на оставащата за използване материална база.

Освобождването от излишната инфраструктура се осъществява чрез прехвърлянето ѝ към държавни агенции и общини, които могат да играят ролята на посредници при трансформирането на собствеността в частна.

В резултат на реформата бяха освободени 539 войскови района и обекта, включващи повече от 3000 сгради, обявени за излишни. През настоящата 2002 г. се предвижда освобождаването на още 82 района.

Въпреки стремежа на Министерството на отбраната към реализация и пълно оползотворяване на инфраструктурните обекти, специфичните им характеристики, дислокацията на значителна част от тях и условията на пазара създават затруднения и забавят процеса на пълното освобождаване от тях.

Реформата направи ненужни и значителни количества въоръжение и техника – повече от 700 танка, над 300 бойни бронирани машини и около 800 артилерийски системи се оказват излишни в Сухопътни войски.

До завършването на реформата ВВС ще освободи повече от 200 самолета и вертолета, а ВМС ще снее от въоръжение около 10 кораба и 4 вертолета.

Снемат се от въоръжение и ще бъдат унищожени ракетните комплекси Р-300 (Scud) и Р-400 (SS-23).

След снемането от въоръжение на елементи от военно оборудване те се предлагат за продажба. Ако в определения срок не бъдат продадени, предоставят се като дарение или се унищожават. По отношение на продажбите на оръжейни системи се съблюдават резолюциите на Съвета за сигурност на ООН, както и разпоредбите за износа на оръжия и продукти с двойна употреба, установени от споразумението във Васенаар.

Снемането от въоръжение на излишните количества ще освободи ресурси, които ще бъдат насочени за модернизация на въоръжението и техниката и придобиване на нови, съвременни образци оръжия.

5.4.2. Модернизация на въоръжението и техниката и военната инфраструктура

Модернизация на въоръжението и техниката се осъществява на три етапа:

Първи - обхващащ периода до 2002 г., през който приоритет ще бъде разработването на национална стратегия за модернизацията, поддържана с необходимите планове и програми за нейната реализация.

Втори - модернизация на техниката и въоръжението по приоритети за периода 2003 - 2007 г.

Трети - модернизация на останалото въоръжението и техника - до 2015 г.

За модернизиране на въоръжението и техниката през 2002 г. се предвижда финансово осигуряване в размер

на 175 млн. лв., които се съсредоточават в следните програми за модернизация:

1.6. Модернизация и превъоръжаване на СВ

2.6. Модернизация и превъоръжаване на ВВС

3.6. Модернизация и превъоръжаване на ВМС

4.8. Модернизация на системата за осигуряване

10. Научноизследователска и развойна дейност

12. Развитие на системите за командване, управление, комуникации, наблюдение, разузнаване и информационни системи (C4ISR).

Модернизацията на системите за командване и управление, комуникационните и информационните системи и системите за разузнаване и наблюдение (C4ISR) е насочена към увеличаване на функционалните възможности на Комуникационните и информационните системи (CIS) с цел осигуряване на информация в реално време за всички нива и структури на системите за командване и контрол, както и постигане на оперативна съвместимост със системите на НАТО. Съществените дейности в тази сфера са развитие на стратегически ориентирани продукти с комерсиално предназначение (COTS) и върхови технологии, изграждане на Национален военен център за управление като централизирана структура за управление на кризи на стратегическо равнище, окомплектоване на ПИКИС за една механизирани бригада и подразделенията, предназначени за участие в ръководени от НАТО операции по поддържане на мира.

Приоритетите при модернизацията на Сухопътните войски включват екипировка, снаряжение и медицинско осигуряване на войските и щабовете, участващи в учения по ПзМ и операции на многонационални сили, както и усъвършенстването и модернизацията на системите за наблюдение и целеуказване на артилерията. Създаване на условия за провеждане на повече компютърно-подпомагани учения на оперативно и техническо ниво. Средносрочна задача е развитието на автономни земни сензори /роботи/ за откриване, идентификация и наблюдение на бойна техника и личен състав, както и внедряване на концепцията за "Войникът на бъдещето".

Модернизацията на Военновъздушните сили и Противовъздушната отбрана (ПВО) ще бъде фокусирана върху нарастване на способностите и постигане на оперативна съвместимост с НАТО.

Това ще се осъществи чрез модернизация на някои от съществуващите самолети и системи за ПВО, а в дългосрочен план – чрез доставка на ново въоръжение. Поетапното обновяване ще бъде предприето в близкосрочен план за самолети и снаряжение, участващи в ръководените от НАТО операции в рамките на инициативата

Партньорство за мир, включително модернизацията на авиационния парк на МиГ-29. Ще се осигури възможност за интеграция на Центъра за въздушен суверенитет (ASOC) с Интегрираната система за противовъздушна отбрана на НАТО.

Модернизацията на военноморските сили ще обхваща модернизация на Системата за командване и контрол на фрегатите, бреговата радиолокационна система за контрол на корабоплаването и охрана на морската граница, както и допълнително оборудване на комуникационните и информационните им системи. Спомагателните кораби и танкери ще бъдат модернизирани по стандарти на НАТО. Пристанищното оборудване за снабдяване с гориво и вода ще бъде обновено. Във фаза обсъждане са дългосрочни планове за придобиване на нови кораби, включително 2-3 патрулни кораба и няколко патрулни катера.

Модернизацията на материално-техническото осигуряване ще се съсредоточи върху осигуряване на оперативно съвместими с НАТО комуникационни и информационни системи за оперативна логистика и възможности за логистично осигуряване на щабове и войски по стандартите на НАТО. Ще бъдат значително увеличени възможностите на летищата, пристанищата и железопътните гари за поемане на съюзнически сили.

Модернизацията на въоръжението и техниката ще се осъществява на основата на разработвания в настоящия период План за модернизация и превъоръжаване. В него ще бъдат определени редица нови изисквания и приоритети, съобразени с потребностите на въоръжените сили и ресурсните възможности на страната.

5.5. Поддържане на отбранителната индустриална база

Основната цел на отбранителната индустриална база е да осигури във възможно най-висока степен потребностите от въоръжение и бойна техника и

тяхното възстановяване с цел ефективно изпълнение на задачите по отбраната на страната. В този смисъл в обхвата на националната отбранителна индустриална база се включват секторите на промишлеността, притежаващи капацитет за:

- Производство на лекострелково, минохвъргачно и артилерийско въоръжение и боеприпаси за тях; противотанкови и зенитни средства; бойни машини и самоходна артилерия.
- Основен ремонт на въоръжението и техниката на видовете въоръжени сили.
- Производство на средства с двойно предназначение - системи и средства за комуникации и управление, радиолокационни системи и оптични прибори.
- Производство на техника и инвентар за логистично осигуряване, продоволствие, гориво-смазочни материали, химическа продукция, облекло и снаряжение, средства за защита.

В Националната отбранителна индустриална база приключват смяната на собствеността и организационното реструктуриране и се осъществява процес на адаптация към пазарните условия, характеризиращи се със:

- Продуктово обновление и оптимизация на производствено - технологичните връзки и коопериране в производството на крайни изделия.
- Вътрешно регулиране на производствените баланси на стоки и услуги и снижаване на разходите за поддържане на резерви от материални активи с ограничени технологични и експлоатационни ресурси.
- Хармонизация на системите за управление на качеството на масовата и специална продукция в съответствие с изискванията на НАТО и ЕС.

Водещите производители на типично отбранителна продукция, като "АРКУС", "АРСЕНАЛ", "БЕТА", ВМЗ, "ДУНАРИТ", "ЕЛЕКТРОН ПРОГРЕС", "САМЕЛ-90", "ЧЕРНО МОРЕ", "АРМИТЕХ", "РАДОМИР-МЕТАЛИ", "АЛУКОМ", КПЗ са приватизирани или са в процес на приватизация. Възникнаха и новоучредени частни производители на въоръжение. В момента съществуват повече от 20 фирми с възможности за производство на специална продукция и повече от 100 фирми, които могат да участват в кооперирано производство за нуждите на въоръжените сили.

Реструктурирането на стопанската дейност в Министерството на отбраната и привез-

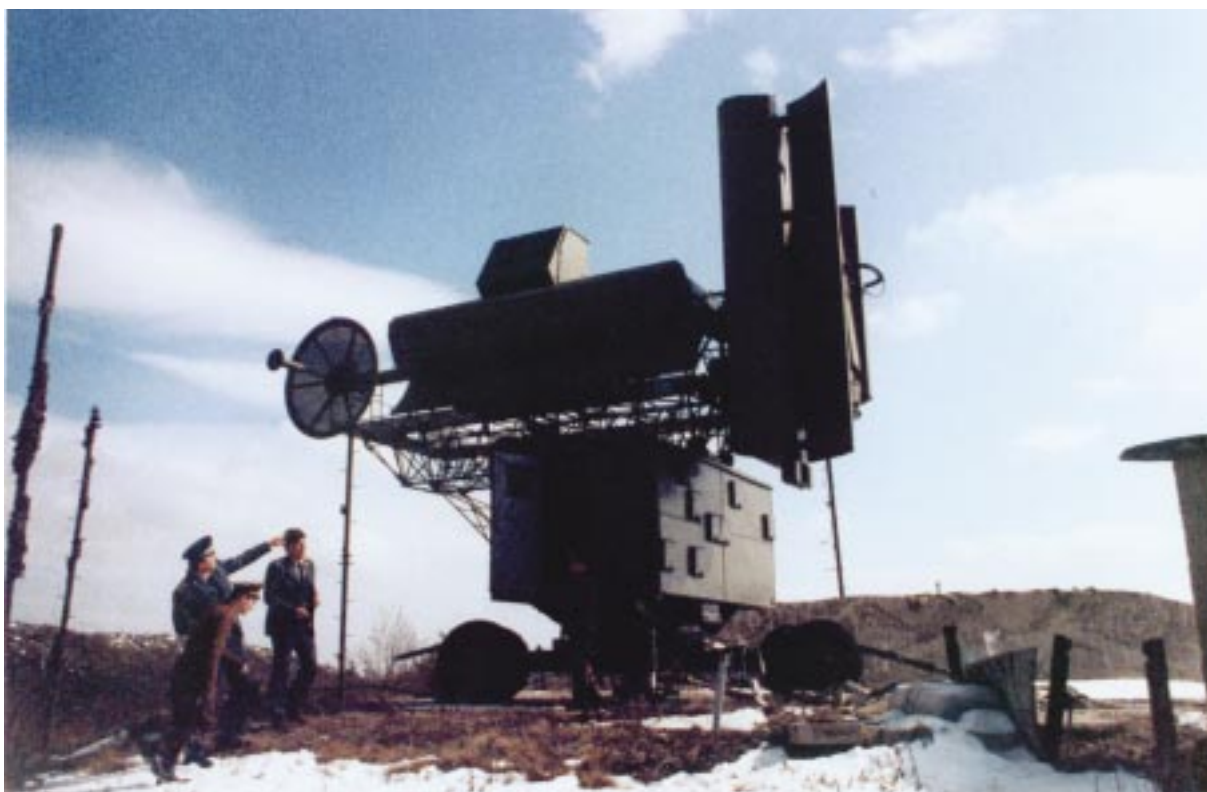
дането ѝ към изискванията на пазарната икономика доведе до обособяването на търговско дружество "ТЕРЕМ" ЕАД (100% държавно участие) с внушителна инфраструктура и висококвалифициран персонал. Дружеството е специализирано в ремонт на въоръжение и бойна техника, бойни припаси, радари и комуникационни системи, екипировка.

Четири военноремонтни завода - ЕООД, са включени в програмата за приватизация ("ХАН АСПАРУХ", "ЛЮЛИН", "ЦАР КАЛОЯН" и "ВОЛА"). От тях на 80% беше приватизиран ВРЗ "ЛЮЛИН". Тези процеси са резултат от промените в нормативната уредба, разширяването на приватизационния процес и либерализирането на режима за производство на въоръжение и техника и боеприпаси за тях.

Въпреки традиционните връзки на въоръжените сили с основните национални производители на военна продукция Министерството на отбраната отчита обстоятелството, че в съвременните условия управлението на търговски дружества е нетипична и несвойствена за него дейност и ще продължава да търси пътища за освобождаването си от тази функция.

Същевременно то ще продължава да играе съществена роля в поддържането и развитието на отбранителната индустриална база в съответствие с принципите и целите на интеграционната политика, изразяващи се във:

- Създаване на предпоставки за увеличаване на доставките за нуждите на отбраната;
- Внедряване на системите за сертификация и управление на качеството при производството на въоръжение, бойна техника и материални средства, предназначени за отбраната.
- Внедряване на системи за кодификация на производствените и материалните ресурси, необходими за отбраната.
- Създаване на предпоставки за максимално участие на българската индустрия в прог-

рамите и проектите за аквизиция и модернизация на въоръжените сили на контрактна и подконтрактна база или в "офсетните" програми на водещите чуждестранни доставчици.

В тази връзка за рационализация на отношенията с отбранителните индустриални компании в Министерството на отбраната се прилага единен цикъл за управление на отбранителните изследвания, възлагането на държавните поръчки и координация на програми и проекти по модернизация, контрол на производството на оборудването и екипировката за нуждите на отбраната. Системата от държавни поръчки, чийто механизъм е в процес на усъвършенстване, осигурява поддържането на необходимите мощности в степен на готовност, позволяваща бъдещата интеграция на производителите в евроатлантическия индустриален комплекс.

Значението на отбранителната индустриална база се изразява не само в способност за осигуряване на текущите нужди и модернизацията на българските въоръжени сили, но и за определянето на страната като регионален център за ремонт на основните типове въоръжение и техника на страните от Централна и Източна Европа и доставчик на военна продукция за системата на материално осигуряване на страните, членки на НАТО.

5.6. Национална инфраструктура за поддържане на отбранителните способности

Тенденцията към редукция на отбранителна инфраструктура, породена от позитивно формираната се стратегическата среда, както и пазарните икономически механизми наложиха въвеждането на технологии с двойно предназначение и използването на гражданската инфраструктура за целите и на отбраната. Освен икономическа целесъобразност, ориентацията към инфраструктурна универсалност е интеграционен приоритет, който ни доближава до възприетата в Европейския съюз индустриална практика.

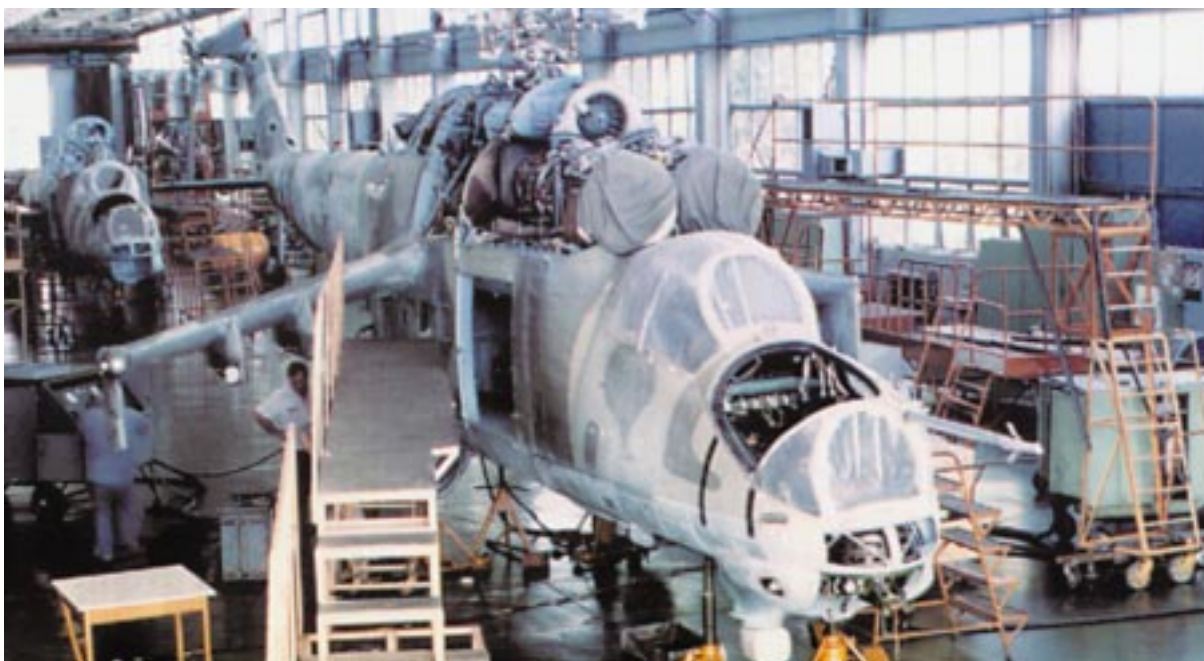
Първите стъпки в използването на инфраструктура с двойно предназначение бяха осъ-

ществени на летище Сарафово по време на операция "Трайна свобода", когато там беше базирана и успешно изпълни задачите си американска авиационна част. Естествено, за осигуряването на подобни възможности са необходими разработването и изпълнението на съответни инфраструктурни проекти като:

- Привеждане на едно летище в съответствие със стандартите на НАТО.
- Усъвършенстване на учебните центрове и бази на Сухопътните войски.
- Изграждане на централно съоръжение за военната топография.
- Изграждане на общ информационен център.
- Ремонт и усъвършенстване на учебни полигони на оперативните сили.
- Ремонт и усъвършенстване на учебния полигон на ВВС в Шабла.
- Изграждане на централна лаборатория за ядрена, химическа и бактериологична защита.
- Реконструкция на четири складови бази в съответствие със стандартите за гориво-смазочни материали на НАТО.
- Усъвършенстване на съоръженията на летища, пристанища и ж.п. гари за улесняване разполагането и придвижването на въоръжени сили.

Отчитайки ресурсните реалности, скромни към настоящия момент, България има амбициите да вземе участие в инфраструктурната програма на НАТО, което ще позволи реализирането на приоритетните инфраструктурни проекти, ще ускори военната реформа и ще превърне страната в интегрална част на евроатлантическата система за сигурност и стабилност и общност с прогресиращ икономически и духовен просперитет.

Разработено от Дирекция „Отбранителна политика и планиране“
на Министерството на отбраната на Република България

България, София 1000, ул. „Дякон Игнатий“ 3
www.md.government.bg

Оформление и предпечатна подготовка „ДИЯ Арт“
Печат „Военно издателство“ ЕООД, София
Редактор на английската версия Теодора Михайлова
Фотоархив в. „Българска армия“
Снимки Иван Добромиров и Александър Червенков

ISBN: 954-509-230-0